

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

— XXII. ÉVFOLYAM, 3. (124.) SZÁM —

Díjátadás a ballagáson

Juhász Alexandra felvétele

A R A D
2018. június

FELEMELŐ PILLANATOK

*15 éves a Szabadság-szobor Egyesület.
Az ünneplésen fellépett St. Martin (Molnár Melinda felv.)*

*A Tulipán könyvesboltban bemutatták az
aradi és testvérvárosi írók Kötőszavak c.
antológiáját (Irházi János felvétele)*

*Demjén Ferenc az aradi majálison
(Kurunczi Ferenc felvétele)*

*Kötélhúzás az aradi majálison
(Molnár Melinda felvétele)*

*Tortával ünnepelték a csikysek a Néptáncgála
10. születésnapját (Kurunczi Ferenc felvétele)*

*A Csiky Gergely Főgimnázium végzős negyedikesei a
Bigér vízeséshez látogattak tanítóikkal*

*A Csiky-Csuky búcsúzó munkatársai megkapták a
Böszörményi-díjat (Kurunczi Ferenc felvétele)*

*Dallal búcsúztak a ballagók
(Kurunczi Ferenc felvétele)*

Tartalom

Juhász Béla: <i>Aradi piac</i>	1
Irodalom, művészet	
Böszörményi Zoltán: <i>A telihold fénye szétnézett a szobámban</i>	2
Gheorghe Schwartz: <i>Egy harmonikus pár És végül a megérdemelt csend</i>	3
Regéczy Szabina Perle: <i>Válassz más apácanőt magadnak!</i>	3
Arany-Tóth Katalin: <i>Sziromhullás</i>	4
Radnai István: <i>Univerzumok párbeszéde</i>	4
Bencze Mihály: <i>Tudom, a láz nem old meg semmit</i>	5
Kocsik Krisztina: <i>Menekültek</i>	5
Juhász Béla: <i>Trambulin</i>	7
Kurunczi Mária: <i>Kései szerelem</i>	8
Brauch Magda: <i>Petőfi és Arany barátsága</i>	8
Nótáros Lajos: <i>Arad marad (III/3.)</i>	10
<i>Az orosz kérdés</i>	10
Tatár Etelka: <i>Chicagói levél – Honthy Hanna</i>	12
Oláh Ibolya: <i>Versek</i>	13
Köteles Nikolett: <i>Új élet</i>	13
Simpf Angelika: <i>Normális?!</i>	13
Memoár	
Puskel Péter: <i>Rendhagyó rokoni látogatások</i>	14
Csotó Nagy Mária: <i>Parcellák, pipacstáblák</i>	15
Dr. Markovics Radmila: <i>Ébren álmodom</i>	17
Történelem	
Ujj János: <i>Arad a hadak útján (I/3.)</i>	18
Fritz Mihály: <i>Éremképek</i>	20
Helytörténet	
Szabó István: <i>Kisíratos, a remény</i>	20
Sarusi Mihály: <i>Szalbekék (4.)</i>	22
Stefanov Titusz Sever Dan: <i>Az aradi turizmus rövid története (4.)</i>	23
Hitélet	
Horváth Csaba: <i>Az égig érő torony</i>	25
Ódry Mária: <i>Jézus arca</i>	27
Oktatás	
Matekovits Mihály: <i>Tanfolyagok régen és ma (II.)</i>	28
Tóthpál Renáta: <i>Szakmai gyakorlat Erasmus+ projekttel</i>	29
Egészség	
Dr. Vajda Sándor: <i>Az első lombikbébi</i>	32
Útinapló	
Koreck Aladár: <i>Egyiptomi kalandozások (1.)</i>	34
Keresztretjtvény	
Brittich Erzsébet: <i>90 évvel ezelőtt hunyt el...</i>	36
Humor	
Kövér Péter: <i>A svábbogár és a vén kurva, avagy ivarérettnek lenni a Ceaușescu-korszakban</i>	37
Grosz László: <i>Májusi bövik</i>	40

ARADI PIAC

Szatyorral a kezemben vagy anélkül, végig a Forray utcán. Máskor a Karolina utcán. Ugyanaz a végcél: az aradi piac. A Tököli tér és a Ferenc tér. A legrégebbiek. Legalábbis számomra.

Még jól emlékszem az újaradi sváb asszonyokra. Négykerekű, fából mesterien megépített, kézi meghajtású kocsijaikra. Jöttek be a belvárosi nagypiacra meg a kispiacra. Friss, kiskerti zöldségekkel megpakolva.

A Hegyalja gyümölcsöseiből érkeztek a gyümölcszállítmányok. Olyan ízletes almát, barackot, cseresznyét, földiepret ma már nem kapni a legpatinásabb bevásárlóközpontokban sem.

A székelyek kínálják a korondi kerámiát. A lángos-sütőből szétáramlik a ropogós csemege olajos illata. Mellette mititét sűtnek, és brádi kecskevirsli főznek.

Akárhányszor feltesz valaki az internetre egy régi vagy mai képet az aradi piacról, sokan jelzik tetszésüket. Meg is köszönik a feladónak a kapott élményt. Elsősorban távolba szakadt, nosztalgizásra hajlamos egykori honfitársaink.

De mit keres egy piac képe a kulturális szemle lapjain?

A piac, elsősorban nekünk, aradiaknak, rengeteget jelent. Kultúránk része.

Az aradi piac. Már nem olyan, mint amilyen akkor volt, amikor mi érettségiztünk, ötvenesek. Nincs már annyi kistermelő, nem annyira ízletes a fóliasátorban termett paradicsom vagy paprika, mint az ötven évvel ezelőtti.

De aradi. A mienk. És büszkén halljuk, olvassuk, mennyien irigylük tőlünk.

Juhász Béla

Kurunczi Ferenc felvétele

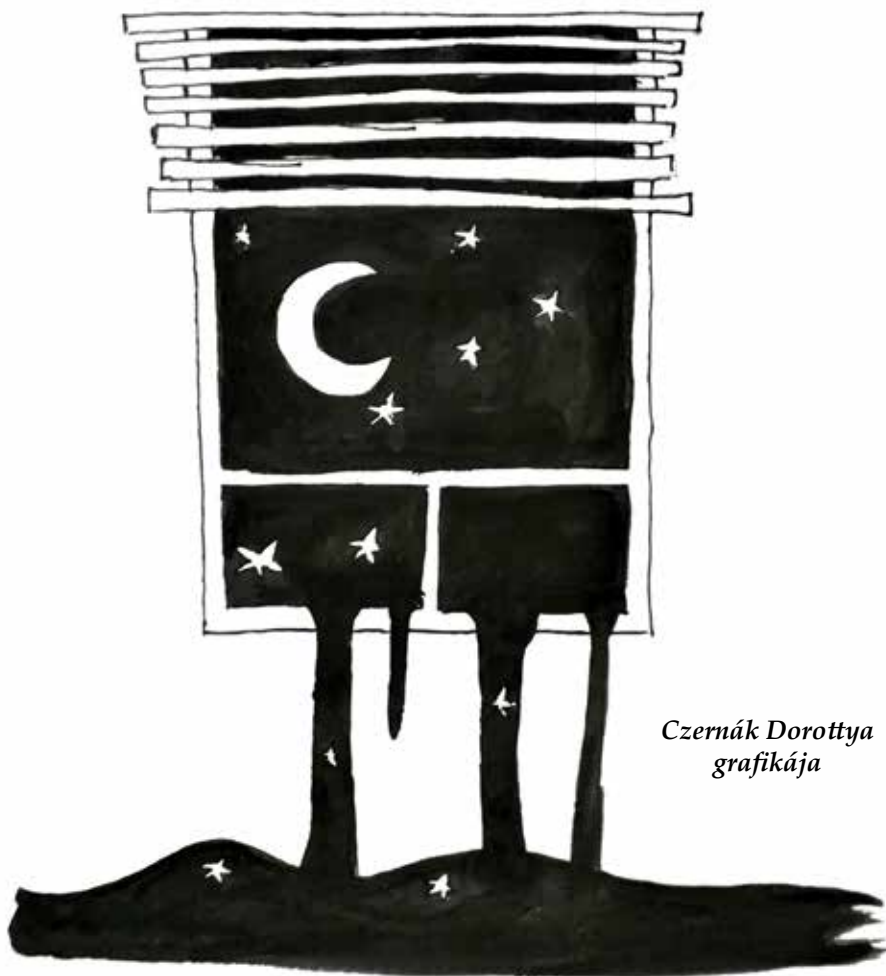
Böszörményi Zoltán

A TELI HOLD FÉNYE SZÉTNÉZETT A SZOBÁMBAN

egész nap hánykolódott medrében
a tenger
mintha magam láttam volna
azon a forró éjszakán
amikor rád gondoltam
de csak a telihold fénye
nézett szét a szobámban
s kíváncsian olvasta a padlón
az ágyban heverő könyveim címét
majd vállat vont
és tovasiklott

ma egész nap a sziget
déli partján álltam
figyeltem a medrében
hánykolódó tengert
madarat gondoltam
de nem volt sehol
egy árva madár sem

az ember mindig ott
és az akar lenni
ahol
és ami nem lehet

Gheorghe Schwartz

ÉGY HARMONIKUS PÁR

Mondhatni, hogy Zimmerlanék harmonikus párt alkotnak. Mindenhol csak együtt látod őket: a piacon, a parkban sétálva, a filharmónia koncertjein. Mint két időmilliomos nyugdíjas, Zimmerlanék fegyelmezett életet rendeztek be maguknak. (Roboltné azt mondja, „robot életet”. Ne csodálkozzunk: Roboltné annyira savanyú teremtés, hogy számára a méz is ecetízű...) Zimmerlanék szokásai nyomán az órát is beállíthatod: 6:30 (DE.) – könnyű futás a városi parkban; 8 óra (DE.)

– piacon; 2 óra (DU.) – ebéd utáni séta (kiválóan segíti az emésztést); 6 óra (DU.) – a MENS SANA IN CORPORE SANO klub (ahol figyelemre méltó párként bridgelnek); 9 óra (DU.) – a tévésorozat. És mindezt együtt. Csak vasárnap reggel válnak el egymástól: 10 órakor (DE.) a temetőbe mennek, a férfi elmegy első felesége sírjához, az asszony meg első férje sírjához. Külön-külön: hogy ne legyenek féltékenyek sem az élők, sem a halottak.

Fordította: Juhász Béla

ÉS VÉGÜL A MEGÉRDEMELT CSEND

Doktor Zimmerlan, egy különös tiszteletnek örvendő személyiség, nem érezte jól magát.

– Rendezettebb életet kell élnie. Vagyis ne töltse az éjszakáit különféle szórakozóhelyeken – mondta az orvos doktor Julius Zimmerlannak.

– Teljesen?

– Legalább egy ideig.

– Rendben, lemondok teljesen.

De nem érezte jobban magát, annak ellenére, hogy minden nap lefeküdt este tízkor.

– Minden tisztelem az öné, doktor úr, de kevesebbet kellene innia. Tudja, a mája...

– Egyetlen csepp alkoholt sem vehetek a számba?

– Legalább egy ideig.

– Rendben, lemondok teljesen.

De azután sem érezte jobban magát.

– Most egy kényesebb dolog: ööö..., ne haragudjon, lazábbra kellene engednie a szerelmet.

– Teljesen?

– Legalább egy ideig.

– Rendben, lemondok teljesen.

De nem érezte jobban magát azután sem, hogy aszkéta életbe kezdett.

– Nehezemre esik megmondani, de ön egy jelképes jelenség közöttünk a sosem hiányzó pipájával. Tudja, a szíve... Abba kéne hagynia.

– Teljesen?

– Legalább egy ideig.

– Rendben, lemondok teljesen.

De nem érezte jobban magát.

– Tudja, a stressz, a fene egye meg! Semmivel sem kéne törődnie, felejtse el minden problémát, s élvezze a pillanat varázsát. Meglátja, hogy meg fogja találni a jól megérdemelt csendet.

Doktor Zimmerlan, egy különös tiszteletnek örvendő személyiség ül kedvenc foteljében (amiről – még – nem kellett lemondania), este, egyedül, a konyakos üveg kibontatlanul hever mellette kis asztalán, a pipák hidegen fekszenek asztalkájukon, nem összpontosítja figyelmét a stresszelő életre.

Mindenről lemond. És megtalálja a megérdemelt csendet.

Meghal. Nem egy ideig, hanem teljesen.

Fordította: Juhász Béla

Regéczy Szabina Perle

VÁLASSZ MÁS APÁCANŐT MAGADNAK!

EGY LEMONDÓNYILATKOZAT MARGÓJÁRA

Mottó: „Keresse a búskomor árnyat
az erdei gomba!

Én fényt akarok, lobogó fényt
inni magamba...”

(Dsida Jenő: *Miért borultak le az angyalok Viola előtt*)

Huszonegy évig voltam hűséges apácád.

Erről a tisztségemről ma lemondok.

Nem mindig jön össze az imádság. Egy-két elmondott mondat... Szela... Még egy frázis... Csend... szünet... némaság... szela... Vége! Ami nem megy, azt ne forszírozzuk – mondták a 20. század elvtársai (pedig hidd el, nem vagyok kommunista).

Kell a zene, a tánc, a pizza, az üdítő s a vidám baráti társaság.

Nem kell többé az apácaruha. Túlságosan nehéz. Földi testem nem tudja elviselni. Levetem magamról a fityulát. Azt akarom, hogy az igazi arcomat lássák. Nem kell a kolostor áporodott, fülledt, halotti csendje. Undor, hányinger, fejfájás,

sírógörcs, idegesség, kimerültség és rossz közérzet környékez szüntelen.

Nemcsak dolgozni, élni is akarok! Nem vagyok jobbágy, robot vagy rabszolga. Aki csak munkájának él, az nagyon szerencsétlen.

Nem kellene többé a szép szavak. Már nem hatnak meg. Padlásomon ülnek a gratulációk. Már nem férnek el egymás mellett. Veszekednek. Nem kellene többé a szép szavak, de kellene a segítőkéz kezek!

Számold fel a pusztaságot, kietlenséget! Teremts napsugarat, életet!

Művészi szabadság kell! Engem nem lehet többé gúzsba kötni.

Bármennyire szeretlek, nem leszek többé az apácád. Válassz más apácánőt magadnak!

Arany-Tóth Katalin

SZIROMHULLÁS

Mielőtt sziromként lehullok a porba,
még elmondom, hogy mit szerettem volna.
Látni a ragyogást, vigyázni az álmot,
gazdaggá tenni mindent, mi sivár volt.
Koldusnak, betegnek megadni a vigaszt,
soha senkitől meg nem tagadni azt.
Gyertyafényben kedves angyalokat várni,
a teliholdnál vágycat kívánni,
az úton megtalálni a legszebb követ,
és markomba venni munkába menet.
Tömegben jó zenét hallgatni tombolva,
nem törődni azzal, ki és mit mond ma.
Idegen tájakon sétálni elveszve,
naivan figyelni minden új neszre,
madáréneket hallgatni erdők ölén,
csodálni, hogy kúszik a fák közt a fény.
Szerelmet elhinni, adni és fogadni,
sokból és kevésből templomot rakni.
Messzire nyújtózkodni a csöndek mögül,
elfogadni magam kívül és belül,
s hogy téli estén forró teát kortyolva
valaki ráhajtsa fejét vállamra.
Úgy takarjon be, hogy többé sose fázzak,
míg otthonná lakja velem a házat.
Békére lelmi harag és közöny helyett,
egy kezet fogni, mi holtomig vezet.
A létet csak megélni szerettem volna,
sziromhullásban, gyönyörűt álmodva.

Vajda Noémi fotója

Radnai István

UNIVERZUMOK PÁRBESZÉDE

valami fény kis ajtó résein
kilincs alatt a kulcslyuk
hívogat kísértés benyitni kinn
topogsz míg összeér az ajkunk

miért mondod ezt te néma szűz
miért tombol s ha nem lohad-e tűz
hol merném nyitni vágyad ajtaját

ne habozz törj át minden gáton
ébredj bennem s légy te a világom
ne csak kopogtass rajta hát

szemünkből szikra pattan tűzre
mely combod közt szétterül
s ahol eddig sóhaj vágy és kétség ült
mint úrvilági nap forog galaxisokat űzve

Bencze Mihály

TUDOM, A LÁZ NEM OLD MEG SEMMIT

Szemem becsukom, szárítókötélen az angyalok,
Légcsavar szárnyaik örvénylenek, én meg agyalok.
Hangosan kérdelem, milyen lesz a holnapom, nem látom?
Tudom, a láz nem old meg semmit, nem nyom el az álom.

Mindent elmos a verejték, hús reggelre ébredek,
Fellángolnak fényeim, bőrömből ki nem léphetek.
Kósza szél miről regél, miért kell kitárnom a szívem?
Tudom, a láz nem old meg semmit, égek bíborszínben.

Díszbe öltözöm, tündérföldön csilingel az eső,
Lélekharangból ágyút öntenek, ki lesz az első,
Akinek szívét szétlövi az isteni szeretet?
Tudom, a láz nem old meg semmit, viszem a keresztet.

Nem adtam másnak, pedig rettegtem, nagyon szenvedtem,
Ebben a csendben én vagyok csak magammal kettesben.
Küszöböt átlépve új világ mosolyog, ingatag,
Tudom, a láz nem old meg semmit, a testem még marad.

(Bukarest, 2018. május 10.)

Kett Groza János grafikája

Kocsik Krisztina

MENEKÜLTEK

Noémi mereven bámult maga elé, és csak távoli visszhangként érzekelte férje üvöltözését. Megszokott jelenet volt már ez náluk, férje, István, hetente többször is ittasan jött haza, és olyankor ugyanaz játszódtott le, minden egyes alkalommal. Volt azért kivétel is, néha pofonok is csattantak, de az ritkábban.

Általában azért aggódott, hogy a gyerekek ne-hogy felébredjenek, és szem-, illetve fültanúi legyenek apjuk dühöngésének. Ő kibírta, már meg sem hallotta. Vidám természete volt, sokat nevetett, persze csak akkor, ha férje nem volt mellette, mert olyankor nem volt szabad. Most eszébe jutott, milyen jó volt régen, mielőtt férjhez ment. Alig várta, hogy befejezze a középiskolát, hogy végre összeházasodjanak Istvánnal. Kis faluban

laktak, nagy dolog volt, ha valaki középiskolába járt, főleg olyan elit iskolába és olyan nagyvárosba, mint Noémi. A vele egykorú fiatalok felnéztek rá, és elképzelték, milyen fényes jövő és karrier vár majd Noémire, mert az ilyen okos lányok biztosan sokra viszik. Irigyelték és utánozták őt, minden lány Noémi akart lenni egy kicsit. A fiúk tisztas távolságból figyelték, tudták, hogy labdába sem rúghatnak nála, vagy ha mégis, majd a lány kiválasztja, ki lehet az. Egyetlen fiú volt olyan vakmerő, hogy bepróbálkozzék: István. Az általános iskola után elkezdett dolgozni, egy építkezésen segédkezett. Noémit elvarázsolta a fiú izmos testalkata és vakmerősége, úgy érezte, egy ilyen emberre nyugodtan rábízhatja magát, alapíthat vele családot. István nagyon szépen viselkedett,

rengeteget udvarolt Noéminek, minden alkalmat megragadott, hogy egy ilyen különleges lányt levegyen a lábáról, mert tudta, hogy az „ilyenek” nem adják be könnyen a derekukat.

A középiskolában Noémi nagyon sokat szórazott. Kihasználta a nagyváros nyújtotta lehetőségeket. A falubeliek hozzáállásának köszönhetően kicsit túl sok önbizalommal és legjobb barátnőjével az oldalán, úgy érezték, övük a világ. Nem áttallottak gúnyolódni a fiatalabb, tapasztalatlanabb lányokon, nyíltan és kendőzetlenül mondták meg bárkinek a véleményüket, nem számított, kin kell átgázolniuk ahhoz, hogy céljaikat elérjék. A fiúkkal hasonlóképpen bántak, gúnyolódtak, élcélődtek, és kényük-kedvük szerint használták ki őket. De hát megtehették, mert ők nagymenők voltak, és mások felett érezték magukat. A középiskola után aztán elváltak útjaik, Noémi jobbra, barátnője balra indult, mivel egészen más településekről származtak. Az érettségi közeledtével Noémi már csak Istvánról tudott beszélni, ódákat zengett arról, hogy a fiú milyen hősiezen verekszik, ha valaki beleköt a kocsmában, vagy épp milyen nagy mennyiségű alkoholt képes meginni, milyen nehezen részegedik meg, az ilyen és ehhez hasonló hőstetteknek a sora sosem ért véget.

Amikor eljött a nagy nap, nem mindenkinek volt csordultig a szíve boldogsággal. Talán Noémi volt az egyetlen, akinek igen. Családja nem igazán értett egyet Noémi választásával. Ők nem nézték jó szemmel azt a sok cirkuszt meg botrányt, amelybe jövődöbeli vejük keveredett. Egyszerű munkásemberek voltak, de józan paraszti ésszel nem volt nehéz látni, hogy az István-féle alakok sosem lesznek mintaférjek, de még a közelükbe sem fognak kerülni. Féltették lányukat, de attól is félték, hogy ha tiltják a fiútól, még meg találja szökni, és akkor végleg elveszítik egyetlen gyermeküket. Nem sokat tévedtek, ugyanis kevéssel a lakodalom után a fiatalok külföldre költöztek, mivel István úgy látta, hogy ott nagyobb nyereségre tehetnek szert, amivel nem is lett volna baj, ha Noéminek a tanári pálya helyett nem a mezőgazdasági munkát kellett volna választania. Egy üvegházban dolgozott napi tizenhat órát, de ő elhitte Istvánnak, hogy ha gyűjtik a pénzüket, megalapozhatják a jövőjüket, csak naivsága miatt pont az nem jutott eszébe, hogy ellenőrizze néha félretett pénzüket. Pedig akkor rájöhetett volna, hogy férje elissza és elkártyázza, és talán még időben közbe tudott volna lépni. De nem így lett. Ezért, mikor néhány év múlva rájött, hogy valójában semmi félretett pénzük sincs, visszaköltöztek

szülőfalujukba, és albérletben éltek tovább. Aztán jöttek a gyerekek, egymás után két szép fiú. Anyjuk nagyon szerette őket, igyekezett úgy nevelni a fiúkat, hogy lehetőleg apjuk ellentétei legyenek. Akkorra már kinyílt a szeme, eltűnt a rózsaszín köd, és a rideg valóság megkeményítette az addig mosolygós, életvidám és felszabadult asszonyt. István is szerette a gyerekeket, persze csak akkor, ha azok nem zajongtak, vagy nem voltak útjában.

Most is egyre csak üvöltözött, Noémit hibáztatta minden félresikerült próbálkozásért, amit a jobb boldogulás reményében tettek, az asszony volt a hibás azért is, mert szerinte félrenevelte a gyerekeket. Mikor ezek a vádak kifogytak, és látta az asszony közömbösségét, kitalálta, hogy biztosan azért ilyen, mert megcsalja. Ilyenkor még nagyobb haragra gerjedt, és utána következett egy pofon... vagy több. Most viszont nem volt pofon, hanem egy kés került elő. István vérben forgó szemekkel támadt feleségére. Azt kiáltozta, hogy megöli őt is meg a gyerekeket is. Noémi halálra rémült, de nem maga miatt. Első gondolata az volt, hogyan tudná megmenteni a gyerekeket. Berohant a szobájukba, magukra zárta az ajtót, és két hirtelen mozdulattal kikapta a két óvodás gyermeket az ágyukból, kinyitotta az ablakot, kitette őket, majd maga is kiugrott, és szaladtak. Nem tudta, férje bejutott-e a szobába, rájött-e, hogy ők elfutottak, vagy még mindig az ajtót döngeti, ők csak futottak. Szülei háza felé vették az irányt, a gyerekek annyira meg voltak szeppenve, hogy szóhoz sem jutottak, s szinte repültek anyjuk mellett. Mikor a ház elé értek, Noémi erősen kezdte verni az ablakot, ahol szülei aludtak. Édesapja tágra nyílt szemekkel bámulta a lányát meg unokáit, nem kérdezett semmit, csak gyorsan bevezette őket, aztán rázárta a kaput, és elengedte a nagyobbik kutyát. Benn, anyja hasonló meglepetéssel és rémülettel a szemében készített fekhelyet a gyerekeknek, közben igyekezett megnyugtatni őket.

Mikor a gyerekek ágyban voltak, és anyjuk próbálta elaltatni őket, a nagyobbik megkérdezte:

– És most mi lesz, anya?

– Nem lesz semmi baj, szívem, apa holnapra megnyugszik, és hazamegyünk.

TRAMBULIN

Senki sem ül a repedezett, kiszáradt padon a lila akác árnyékában. Egyszer sem telepedtem rá. Csak gyönyörködtem az illatos virágözönben, amikor egy-egy hosszú, feszültséggel telt nap után a hátsó kapu felé cammogtam.

Vadiúj trambulín, azaz ugróasztal került nemrég a hátsó udvarba. A létező legnagyobb. Védőháló veszi körül. A beszálló rést 3 (azaz három) lakat zárja. Nehogy bemásson valaki engedély, vagyis tanári-tanítói felügyelet nélkül. Nem azért, hogy követni lehessen, ki, mikor, hányszor, milyen magasra akar ugrani. Elővigyázatosságból zárják le, nehogy valamelyik ugráló gyerkőc balesetet szenvedjen. Meg a terület cigány gyerekei elől, akik estefelé, miután elcsendesül az iskola, s bezárják az első meg a hátsó kaput is, átugorják a kerítést. Focizni szoktak ide jönni, mert jó a pálya, nem göröngyös, aszfaltos. A sláger azonban mostanában a trambulín. Cipőstül másznak rá.

A copfos kislány nem nagyon érti, miért kiáltanak utána az első emeletről az ötödikesek. „Szarus” – azt zengik röhögve a borzas fiúk. Ebben semmi logika, gondolja. Még soha sem kakilt be az iskolában, meg más nyilvános helyen sem, leszámítva azt a bizonyos másfél évet, amelyet elnéztek neki, amikor még pelenkába gyűlt a lekvár, nem úgy a szaga.

Mindig ügyelt a külsőségekre, így tanították otthon. Minden este lezuhanyozott, reggel is megmosdott illatos folyékony szappannal. A fogmosást sosem hagyta ki, hogy megelőzze a szuvasodást meg a kellemetlen szájszagot. Barna, vastag keretes szemüvege lencsáját minden reggel letörölte. Ennek ellenére kicsúfolják ezek a hülye ötödikesek. Mert azt hiszik, nekik mindent szabad, mivel fent vannak az első emeleten. A múltkor a krétaporral telített, vizes törölőszivacsot épp akkor csavarták ki az udvarra, amikor elhaladt az ablak alatt. Megint moshatta hosszú haját otthon anyukája.

Amikor teljesen kiürül az udvar, mindenki behúzódott a feszültségtől vibráló osztálytermekbe, kioson a lánymosdóból, ahol elbújt. Senki sem látta meg. Odafut a trambulínhoz. Egyenesen a beszálló részhez, amelyet 3 (azaz három) lakat zár. Apró kezeivel szétfeszíti két lakat között a

hálót. Vékony kígyóteste épp hogy átfér a résen. Micsoda boldogság! Bent fekszik hason az ugróasztalon. Pár másodpercig mozdulatlanul szívja be a nemrég gyártott, rugalmas gumi orrfacsaró szagát. Győztesként felugrik utána. Körülnéz. Senki a közelben. Akkor mehet! Először kicsiket ugrik, lassú iramban, de határozottan. Aztán növelni kezdi a kilengés mértékét, egyre nagyobbra. Mámorosan élvezi, ahogy simogatja arcocskáját a tavaszi szellő. Nem elégedik meg ennyivel. Egyre nagyobbakat dobant, egyre magasabbra emelkedik. Addig, míg el nem hagyja a trambulín védőhálójának felső szélét. Mosolyogva halad el emelkedés közben az ötödikesek osztálytermének nyitott ablaka előtt. Egy pillanatra bekukkant. Épp matekóra van bent. Tovább emelkedik. Az iskola épületét fedő, élénkpiros cserepeket is maga alatt hagyja. Visszanéz az udvarra. Egész aprónak látja a trambulint. Becsukott szemmel szívja magába az iskola feletti tér sűrű, orgonaillatú levegőjét. Arra gondolni sem akar, hogy fog visszajutni az udvarra. Pedig kicsengettek. S az ötödikesek kint futkároznak az udvaron. Egyikük felpillant a magasba. „Nézzétek, srácok! Láttatok már ilyet?! Angyal száll felettünk...”

Czernák Dorottya grafikája

Kurunczi Mária

KÉSEI SZERELEM

Csöngettek. Ilona gyorsan leszaladt kaput nyitni. Már amennyire közel nyolcvan éves kora engedte szaladni. Nyílt az ajtó. Balázs bácsi állt a kapuban.

– Jó reggelt, Kedvesem – máris nyújtotta Ilonának az egy szál virágot.

– Jöjjön fel – mondta Ilona. Együtt lépegettek lassan az emeletre.

– Épp most teszem fel a kávé.

– Köszönöm, Kedvesem – és már vette is elő kicsinyke noteszét, amelybe a mai verset írta, azt hozta el a szeretett asszonynak.

Míg Balázs bácsi a verset olvasta, Ilona könnyes szemmel nézte a kedves öregembert, akiről nem is gondolta, hogy élete alkonyán fényt hozhat az életébe. Az elhangzott vers után pár percig csendben maradtak, nézték az ablak előtt elsuhanó érdekes alakú felhőket. Közben megszólalt a kakukkos óra.

– Mennem kell! – állt fel Balázs bácsi, az ajtóhoz ballagott, miközben csókot adott Ilona homlokára. – Majd jövök – mondta.

– Igen, ebédre várom. Mit főzlek?

– Amit gondol, Kedvesem, én mindent szeretek, csak ne legyen túl sós – azzal leballagott két emelet magasból, lassan, óvatosan a lépcsőkön. Ilona még pár percig nézett utána, aztán lassan

befordult nem Petőfi módjára a „konyhára”. Hozzáfogott az ebéd elkészítéséhez.

A csirkemellfilé lassan sült, enyhén fűszeresen. A saláta is percekben belül elkészült. Következett a különlegesség, a polenta. A forró sós vízbe beleszórt kukoricadara gyorsan összeállt, és apró galuskákat szaggatott belőle, majd a gőz fölé engedte. Otthon így szokták. Az ember végigviszi egész életén, amit otthonról hozott.

Delet harangoztak éppen, amikor megszólalt a csengő. Ki is lehetett volna más, mint a drága, szeretett Balázs bácsi. Most nem ünneplőben, csak egyszerű utcai ruhában, felpakoltan, éppen a kertjéből.

– Miért cipekedik? – pörölt vele édesen Ilona.

– Magának hoztam, friss, ilyet a piacon sem kap.

– Tudom – nyugtázta Ilona, s máris küldte kezét mosni az imádott kis öreget, miközben kipakolt a régi-régi fűzfa garabolyból, és asztalhoz ültek. Csendesen ettek, szó nem hangzott el közöttük, de Balázs bácsi mosollyal nyugtázta Ilona kulináris tudományát.

A nap már elbújt a teraszról, kicsit hűvösebb fogadta őket, s a halk kora délutánban kávéjukat boldogan kavarták...

Brauch Magda

PETŐFI ÉS ARANY BARÁTSÁGA

1847. február 4-én estefelé terjedt el a hír, hogy a Kisfaludy Társaság meghirdetett pályadíját egy *Toldi* című elbeszélő költemény nyerte el, ráadásul olyan egyértelmű előnnyel, hogy az eredetileg kitűzött pályadíjat a duplájára emelte a bíráló bizottság. A fővárosi Pilvax kávéház állandónak nevezhető közönsége – fiatal írók, költők köre – első hallásra némileg kétségbe vonta az idősebbekből álló bíráló bizottság döntésének helyességét, hiszen a *Toldi* szerzője – a vidéki, s így ismeretlen Arany János – már két évvel azelőtt is elnyerte a Társaság pályadíját Az *elvesztett alkotmány* című

szatirikus eposzával, ám az a mű, ennek ellenére, nem kapott kiadót. Ki tudja, hogy ez az Arany János nevű költő mivel érte el másodszor is, hogy az ő műve nyerjen?

A rosszhiszemű kétkedők között akadtak olyanok is, akik kárörömmel állapították meg – maguk között –, hogy végre akadt valaki, aki az „elbizakodott” Petőfi szarvait letörje (bár ő maga nem volt a pályázók között).

A felemlített költővezér viszont szintén ott volt a megszokott helyén, s így őt sem hagyta nyugodni a *Toldi* rendkívüli sikerének híre. Olyannyira,

hogy azonnal a szomszéd házba ment, ahol a Kisfaludy Társaság központja volt, és azon nyomban elkérte a *Toldi* kéziratát. Innen egy kisebb kávéházba szaladt, ahol egy sarokban meghúzódva senki sem zavarta az olvasásban.

*„Mint ha pásztortűz ég őszi éjszakákon,
Messziről lobogva tenger pusztaságon...”*

Az *Előhang*nak ez a két kezdősora elég volt számára, hogy le se tegye a kéziratot, amíg a tizenkét éneket végig nem olvasta (állítólag közben a kávéja kihűlt, a pipája kialudt). A zseni azonnal fölfedezte a másik zsenit, a költőtársat, saját hangjának visszhangját, amilyenvel addigi pályafutása során nem találkozott.

A nagy Petőfi – aki mindenkit megbírált addig, s így joggal tartottak tőle pályatársai – nem volt se irigy, se féltékeny (bár azt ő se bánta, hogy Arany 6 évvel idősebb nála), első reagálása a lelkesedés volt, melyet azonnal versbe öntött, és levelet is mellékelte hozzá. Ezek olyannyira közismertek, hogy idézetekre nincs szükség (hiszen az *Arany János*hoz című költeménynek szinte minden sora szállóigévé vált), a lényeg az, akárcsak Arany válaszul írott versében és levelében, hogy mindketten megfogalmazzák egyező költői hitvallásukat: egyszerű, érthető hangon, a nép számára kell írniuk.

Azt sem szükséges e közismert témában különösen hangsúlyozni – de megkerülni sem lehet –, hogy a falusi környezetben élő, merőben más életmódot folytató, zárkózott természetű, addig ismeretlen Arany Jánost jobban meg- és felrázta ez a viharos és váratlan üdvözlés, mint maga a pályázaton elért nem kis siker (talán azért is, mert a két évvel korábbi művének nem volt ilyen visszhangja). Petőfi részéről nem számított ilyen „zajos” fogadtatásra, talán semmilyenre sem. Válaszában ezért hasonlítja lelkét bomlott cimbalomhoz, Petőfi levelét pedig otthonába csapó, égető, világító üstököshöz. Költői képei a legpontosabban fejezik ki lelkiállapotát.

Az első levélváltás után – melyben mindketten, ismeretlenül bár, de barátságot fogadnak – hosszú (de, sajnos, Petőfi korai halálával végződő) levelezés indul közöttük, melynek hangja, stílusa teljesen különbözik a magyar- és világirodalomban megszokott bölcselkedő, tisztelettudó, minden szavában átgondolt, megfontolt levelezési stílustól. Ők egyszerű, köznapi hangon, meghittén, nem erőltetett szellemességgel, fiatalos tréfálkozással „beszélgetnek” egymással leveleikben. Hangjukban tükröződik kölcsönös szeretetük, megbecsülésük, egymás tehetségének elismerése, magánéletük felőli érdeklődés, aggodalom, majd

– miután személyesen is kapcsolatba kerülnek – egymás családját, szeretteit is szívükbe fogadják. Sohasem csatolódnak egymásban, leveleikből megtudhatjuk, hogy kölcsönösen kisegítették, támogatták egymást. A forradalom idején Petőfi – bár számos egyéb elfoglaltsága volt és már házas ember – „fűhöz-fához”, kiadókhoz, szerkesztőkhöz, laptulajdonosokhoz szaladgál Arany műveinek (*Murány ostroma*, *Toldi estéje* stb.) megjelentetése érdekében, s mindezt úgy végzi – beleértve a honorárium körüli alkudozást is –, mintha a világ legtermészetesebb dolga volna. Pedig az akkori időkben a posta nagy akadályok közepette működött, a kéziratok, kész kötetek, pénzüsszegek, sőt még a levelek is több állomáson és kézen mentek át, amíg rendeltetési helyükre érkeztek (ha nem kallódtak el). Ugyanilyen nehézségekkel járt maga az utazás is, postakocsin vagy télen szánon, Arany mégis magától értetődő önzetlenséggel vállalja, hogy Petőfi feleségét és kisfiát – akinek keresztapja lett – Debrecenből Szalontára vigye a legnagyobb télvíz idején, és hónapokig minden-
nel ellássa, amíg barátja a hadseregben szolgál.

„Régen megszoktuk már egymást úgy tekinteni, mint egy családot, s ami mienk, az tietek is, egyszersmind és viszont” – így válaszol Arany Petőfi kérésére, ami nem is kérés, mivel így ír erről barátjának:

„Nem kérlek, mert ha barátom vagy, kérelem nélkül is teljesíted, ami tőled telik, ha barátom nem vagy, kérelmemre sem fogsz tenni semmit, és én nemcsak hiszem, de tudom, hogy barátom vagy, tehát minden kérelem nélkül előadom szándékomat.”

Ezek nem üres szavak. Így értelmezik ők a barátságot, s az ilyen még másfél évszázaddal ez előtt is ritkaságszámba mehetett. A következő időszakban Petőfi intézi el, hogy Arany legyen *A nép barátja* című lap társszerkesztője – ami némi anyagi haszonnal is járt –, majd Arany még arra is vállalkozik, hogy barátja kérésére áruba bocsássa annak lovát. *„...megmondhatod a vevőknek”* – írja Petőfi – *„hogy ez a ló Bem csatalova volt, ő adta Petőfi-nek, s Petőfi most eladja, hogy árán kenyeret vegyen magának.”* Ez az 1849. május 27-én keltezett levél az utolsó előtti, a következő pedig, amit július 11-én Mezőberényben írt, az utolsó Aranyhoz címzett Petőfi-levél, melyekre már nem volt kinek válaszolnia. *„Miért nem jött Szalontára? Mert Berényből Váradra egyenesebb amúgy, s ő sietett – meghalni.”*

Barátjának elvesztésébe Arany sohasem nyugszik bele. Verseiben – *Emlények*, *A walesi bárdok*, *Letésem a lantot* stb. – lépten-nyomon rá emlékezik. De ez egy külön tanulmány anyaga lehetne.

Nótáros Lajos

ARAD MARAD (III/3.)

P. S. kétségbeesett és pontatlan visszaemlékezése önmagára és viselt dolgaira.

Közreadja N. L.

HARMADIK SZAKASZ

AZ OROSZ KÉRDÉS

Legyintettem, mint akinek ez a legkisebb gondja. Ő nevetett megértőn, hívjon csak egyszerűen Józsinak, mondta aztán. A magyarok így mondták, tette még hozzá.

Mire jobban körülnéztem, a többiek kipakolták a hátizsákokat. Hát igen, ahogy sejtettem, volt ott lőszer is, gránátok, robbanószer. Másnap Marinescu elmondta, nem kell félnünk, nem használják ellenünk, inkább egymás ellen vagy a németek ellen. Nincs velük sok gond, bólogatott szaporán, jobb így, legalább ellenőrizzük, hogy mi történik, tartjuk velük a kapcsolatot, ne érjen többé olyan meglepetés, mint a parancsnokság épületével. Egyébként, hangsúlyozta nagy meggyőződéssel, nem ők voltak, egy másik csoport, a moszkoviták, ahogy ők mondják.

Közben előkerült egy harmonika, az italt üres konzervdobozokba töltötték, ezt kóstold meg, nyújtott felém egy ilyen fedelétől megszabadított dobozt Józsi, aztán semmi szégyen, harsogta az egyre nagyobb zűrzavarban. Marinescu eltűnt egy lánnyal, a legnagyobb testűvel, ahogy néztem, maradtak azonban még legalább öten. Megkóstoltam az italt, vodkára hasonlított, de nem volt olyan finom, sima, könnyeket csalt a szemembe az első korty, azon keresztül néztem, amint az egyik lány felemelkedik a többiek közül és odajön hozzám. Nem sokat teketóriázott, egyből az ölembe ült, egészen pontosan a térdemre, és csak annyit mondott távoli románsággal: cséj báj?

Mondtam, hogy semmi, közben megpróbálkoztam úgy elhelyezkedni, hogy se nekem, se neki ne legyen nagyon kényelmetlen. Nem is szólt többet egy darabig, azt hiszem, legalábbis addig, amíg ki nem itta az egész doboz tartalmát. Már én is a vége felé jártam, a félelem és a feszültség nem volt már sehol, így aztán meg se próbálkoztam ellenállni, amikor azt mondta, háj, és kezemenél fogva húzott az egyik folyosó felé. Nem mentünk sokáig, pár lépés után egy oldalkamrában találtam magam, ágyak voltak összevissza, az egyikben mintha Marinescut véltem volna felfedezni. Hanyatt feküdt és horkolt keményen, lelógó ke-

zében valami, amiről nem tudtam megállapítani, micsoda, de abban biztos voltam, hogy valami női ruhadarab lehet. Mintha nedves lett volna, valami sötét és súlyos, nem víz, abban biztos voltam. A nőt, akivel jött, nem láttam sehol, aztán már semmit sem láttam, mert Szvetlána – még az úton errefelé mondta a nevét – visszafordulva, mintha az irányt tisztázná, most azt mondta, nuj báj, és lovaglólülésben a mellemre nehezedett, mint akinek pontos elképzelése van arról, mi fog következni. Volt, és mondjuk, én sem tápláltam hiú ábrándokat.

Aztán arra emlékszem, hogy a plafont nézem, már ha lehet egyáltalán annak nevezni azt, amit néztem. Boltozatosnak lehetett volna mondani, de csak módjával, sehol egy vonal vagy szög, úgy folyt egybe a falakkal, mintha merő véletlen lenne. Feküdtem így egy darabig, valami rendet keresve a fölöttem lévő homályos képben, de mivel nem találtam, felültem egy idő után. Akkor láttam meg a nőt, akivel Marinescu jött. A barlang másik végében feküdt két matrac nélküli vaságy alatt vagy köztük, ezt onnan, ahol én voltam, s amilyen állapotban éppen voltam, nem lehetett megmondani.

Valahogy nem volt kedvem odamenni, hogy megnézzem, mi van vele, inkább körülnéztem még egyszer, hogy megbizonyosodjam, nincs más a fülkében. Mi ketten voltunk, én mozdultam, ő nem, és imbolyogva, kezemmel a falat tapogatva, kiléptem a folyosóra. Nem volt nehéz visszatalálni, vezetett a zaj és a fény, amely a csarnokban már olyan volt, mint az operában.

Nem vettek mindjárt észre, volt, aki már aludt karjára borulva vagy csak egyszerűen a fal mellett magába roskadva, a többség azonban a lehető legjobb hangulatban volt, szólt a harmonika, egyesek összeölelkezve táncoltak, köztük vagy két nő, akiket most láttam először. Megálltam a csarnok szélén. Akkor Józsi, aki egy másikkal beszélgetett, mintha csak suttognának ebben az óriási ricsajban, rám nézett, és intett, hogy menjek oda. Víz kerestem, a gyomrom égett és lüktetett, nem

szerettem volna, ha megtudják, milyen a román hadsereg konyhája. Egy dézsában a fal mellett találtam valamit, ami akár benzin is lehetett volna, víz volt mégis, igaz, ezt, azt hiszem, kétségbeesésben állapítottam meg. Aztán, miután megittam vagy három konzervdoboznyit a langyos és émelygős lötyyből, közelebb húzódtam Józsihoz. Jó, hogy itt vagy, mondta, Marinescuban nem bírom meg igazán, ezentúl, meg is mondtam már neki, csak veled jön. Körülnéztem, hátha megértem hirtelen, miről van szó egyáltalán: megláttam Marinescut, hahotázva hallgatott valakit Ilie fordításában, megláttam Szvetlánát is, mosolygott és kacintott, amikor észrevette, hogy nézem, megpróbáltam mosolyogni, hátha van miért, aztán Józsi néztem megint. Igen, mondta ő, Szvetlána is úgy gondolja, amúgy meg látszik rajtad, hogy ki nem állod ezt az egészet. Hallgattam, mint aki érti, talán értettem is valamit, de nem értem a végére, amikor Józsi az impozáns asztal alatt, amit akkorára enyhén megviselt a dínomdánom, valamit a kezembe csúsztatott. Érmeszerűség volt, de nem néztem meg, szorongattam egy darabig, majd miközben elkezdett beszélni, mint aki valamit keres, a zsebembe ejtettem nagy ravaszul. Jól dugd el, és vigyázz rá, és ha a mieink kezébe kerül sz véletlenül, ezt mutasd meg nekik, és mondd meg, hogy Josziptól kaptad. Ha megkérdezik, milyen Josziptól, mondd azt, hogy nem attól.

Egyáltalán, kik ezek, kérdeztem Marinescut az úton visszafelé. Már a város szélső utcáin jártunk, nem messze a kaszányától. Ilie nem is jött velünk, leitta magát, mint a segg, nyugtázta elinduláskor Marinescu. És mióta bratyizik velük? – tettem még hozzá, arra gondolva, hogy immár ezt is megengedhetem magamnak. Egy idő után válaszolt, az utca végén már kivehető volt a kaszánya súlyos tömege: nem sokkal azután, hogy idekerültünk. Hogy pontosan kicsodák, azt szerintem még ők se tudják. A földalatti mozgalom teljesen szedett-vedett, pártaktivisták, partizánok és csempészek, kurvák keveréke. Ez a Joszip azonban kemény kommunista, kapcsolatai egészen magasra nyúlnak, valójában ő itt főnök. A város egyik felében legalábbis, ugyanis a másik felében és a környező falvakban mindenféle egyéb csoportok is működnek. Remélem, nem sokáig.

Így alakult, hogy az elkövetkező hónapokban hetente, de legalább kéthetente meglátogattuk a földalatti hadiszállást. Én egyszerűen Kéjbarlangnak neveztem magamban, nagy k-val, még kuncogtam is, mennyire illik ide ez a megnevezés. Kiderült az is, hogy az érme, amit Josip adott, egy

cservonyec volt, egy rettentően ritka arany tizrubeles, amit épp ezért, amolyan igazolványként használtak egymás között. Annyira megszoktam a jólétet, hogy amikor Szvetlána egy gyors együttlét után nevetgélve felvetette, hogy mi lenne, ha feleségül venném, és átállnék hozzájuk, elkezdtem nevetni én is, és azt mondtam: miért ne!

Ekkor már azt is tudtam róla, hogy valójában félig lengyel, félig román, de a lengyel ágba ki tudja, mi minden keveredik még, a neve pedig nem Szvetlána, hanem Magdaléna, de az annyira szép és tiszta, hogy ilyen körülmények között jobbnak látta mozgalmi névvel ellátni magát. Más nem is tudja rajtad kívül, mondta egy alkalommal, és ez nem hangzott hirtelen kitalációnak, elhittem neki, meg is hatódtam, minek tagadjam. Azt hiszem, akkor kérdeztem meg tőle, mi lett azzal a nagydarab nővel, aki Marinescu főtörzzsel volt az első estén, amikor a katakombákban jártam. Nem kellett sokat magyaráznom, pedig eltelt közben jó pár hét, mindjárt tudta, kiről beszélek. Maruszja, hát igen, ő a németeknek dolgozott. Szóval, kezdett megvilágosodni bennem a kép, ő volt az, aki mozdatatlanul feküdt a fal mellett, az ágyak között? Igen, de nem Marinescu tette, Joszip parancsára szúrták le, és rendezték úgy, mintha Marinescu tette volna.

Nem kellett sokat töprengenem, hogy megértsem. Szvetlána – én így szólítottam, elvégre Magdának mégse szólíthattam, még akkor sem, ha, amikor megmondta igazi nevét, ezt a sors kezének gondoltam hirtelen, és valami melegség járt át – hallgatott, nem szólt aztán semmit.

Én meg úgy gondoltam, hogy most már értek mindent, pedig még a felét sem értettem.

Kett Groza János
grafikája

HONTHY HANNA (1893–1978)

Ha operett, elmaradhatatlan az idei kettős évforduló: HONTHY HANNA, 1893 februárjában született, és 1978 decemberében távozott el közülünk. Ahogy Gál György Sándor róla szóló könyvének alcíme is mondja, egy diadalmas élet fűződik nevéhez, sikeres, hosszú karrier.

Ha a gyermekkorával kezdeném, egy furcsa név kerül elé: Csikágó, így, magyarosan, ki tudja ma már, hogy ez Pesten volt.

Négy elemit végzett mindössze, na meg a balettiskolát, de ez kizárólag a mozgással foglalkozott. Aztán jön Szidi mama iskolája.

Beöthy Zsolt egyetemi professzor neje, Beöthy László, a mindenható színigazgató édesanyja, pályája kezdetén tanácsolja neki: komédiázz, ahogy jókedved és tehetséged engedi!

Majd jönnek a különböző állomások. Egy-egy vidéki színháznál óriási a tempó. A Csárdáskirálynő után jön a Varázskeringő, Három a kislány, Obsitos, Aranyfácán, Leányvásár.

Heltai Jenő színigazgató inkognitóban Pozsonyban járt, megnézett három előadást, s elhatározta, átszerződte Debrecenbe. A nyugat-magyarországi Híradó valósággal megsiratja: „...néhány hónapja jött csak és ez a néhány hónap elég volt ahhoz, hogy feledhetetlenné tegye magát Pozsonyban. Ősszel érkezett, és tavasszal már megy is, pedig olyan jó lett volna, ha nálunk marad...”

Majd a debreceni Független Újság a civisek véleményét epés vezércikkben fejezi ki: „A legdrágább primadonna – Debrecené.”

Később a Pesti Hírlapban, a Keringőszerelem bemutatója után, rövid, de feltűnést keltő megjegyzés olvasható: „Honthy Hannában hangra, táncra, kecsességre nézve vérbeli primadonnát fedeztünk fel.” Majd néhány nap után: „Ezt a művésznőt pesti mértékkel kell mérni, de a mércét a legmagasabbra kell állítani...”

Szintén a Pesti Hírlap az, amelyik leszögezi: „Honthy Hanna a revüoperett létét alapozta meg briliáns szereplé-

sével! Fedák Sári óta senki sem testesítette meg ilyen tökéletesen az operett-gráciát színpadunkon...” Azt hiszem, ez a lényege művészetének, és ez fémjelzi idős korában is, amikor én már a tévéből megismerhettem: ez a csínyes, ízes grácia...

De a sajtónak ez sem elég, szenzációra vágyik, és egy szemfüles firkásznak a mama nyilatkozik: „Hannát már gyermekkorában művésznőnek szántuk. Kis szalonunkban összegyűltek az ismerősök. Valaki a zongorához ült, s Hannám táncolt... Guerra olasz táncmester iskolájába íratuk be, ahol megkezdődött nehez, fáradságos, sokszor nagyon szomorú élete. Végre elérte, hogy az Opera színpadán az első nyolc között táncoljon.” (Világ, 1922. dec. 26.)

És a magánélettel hogy állunk? Doktor Halmos Géza, miniszteri titkár, áldozatkész, lovagias, bőkezű, jóképű, a kor szóhasználatával snájdig pasas, egyetlen hibája van: civil, és nem színész. Aztán a civil férj mindig sértődött kicsit, de állítólag a színész férj még a civilnél is rosszabb...

Egy hosszú élet, egy hosszú, sikeres művész élet. Együtt dolgozott, együtt aratta a sikereket Kálmán Imrével, Lehár Ferencsel, Szirmai Alberttel, Fényes Szabolccsal. Na és a kollégák: Csontos, Hegedűs Gyula, Góthné Kertész Ella, Somlay Arthur, Fedák Sári, Lábass Juci, Kosáry Emmi, Feleki Kamill, Rátonyi Róbert és még sorolhatnám.

Egy élet, egy hivatás, és ennyi év után is nemcsak egy nagy művész emléke lebeg előttünk, hanem egy egész koré, mely nagy klasszikusaink árnyékában – Ady, Móricz, Bartók, Kodály –, a nagy tölgyek árnyékában megteremtett egy más világot is a szórakoztatás műfajában... sokszínű, érdekes, sikeres világot. És ez is a miénk. Van, aki finnyáskodik, mert lenézi a műfajt, amelyet annak idején megbélyegeztek, leszóltak: kispolgári műfaj, festett egek... Operett... csak operett!

Ja, igen, operett. De a mi operettünk!

A XXI. század küszöbén azért is operettből fogok doktorálni!!!

Honthy Hanna Rátonyi Róberttel

PIHETOLLAK A CSIKYBÓL

Oláh Ibolya

VERSEK

MIÉRT KELL SZENVEDNEM?

Miért kell szenvednem?
Más nem akar helyettem?
Ha belegondolok, nem volt senki mellettem,
Mégis azt hiszem, szerettem.

SZERETTEM

Szerettem,
De fájt, hogy otthagytam,
S rám egyáltalán nem is gondolt,
Búskomoran nézek előre,
Vajon ilyen az élet rendje?
Vagy csak a pillanat játszik velem?
Nem tudom, csak hiszem.

Simpf Angelika

NORMÁLIS?!

Te tényleg azt hiszed, érdekel? Hogy a véleményed befolyásol engem, hogy az érzelmi manipuláció működik nálam? A szabályok neked valók, neked, aki egyedül eltévedsz. Mert ha nincs karám körülöttem, elcsatangolsz a nyájtól. Pedig az minden, az élet, az összes perc, megannyi érzelmed, tetted a nyájjal kell hogy összhangban legyen. Együtt ringatóztok az árral, együtt ámulatok el egy rothadó tetemen, együtt hőzöngtök a züllők ellen. Azok ellen, akik látnak is, s nem csak mélán bambulnak. Akik próbálnak kikerülni a korlátok mögül, mert felismerték, hogy a divatos nyaklanc valójában póráz, egy kötélhurok, mely a sok ráncigálástól megszorulhat, s megfojthat. Fületekbe szúrt címkékkel különböztetnek meg titeket, s mert különböző számsor virít rajtatok, azt hiszitek, egyediek vagytok. Pedig csak hús, tömeg, ostoba, megvezethető nyáj.

Van, akinek értelem csillog szemében, mégsem tesz hirtelen mozdulatot, hallgat, vagy teszi a birkát, béget állandóan, hogy beolvadjon. Pedig ha

Köteles Nikolett

ÚJ ÉLET

Éltem megváltó Tavasza vagy,
És én a viruló természet,
Mit már nem borít télbe a fagy,
S nem csonkít vérsóvár enyészet.

Fehér virágát nem piszkítja
Aljas, mocskos, émelyítő sár,
S életszínét ki nem fakítja Az,
Ki tőlem csak ragyogást vár.

Ágait nem töri bőszi vihar,
Belé rút féregfog nem hatol,
Az idő legyen bármily cudar,
Rajta énekesmadár dalol.

Hegyeiben már nem temetnek,
Földjeiből nem állnak ki csontok,
Színei örömet teremnek,
Melyben elvesződnek a gondok.

Örökzöld nyár ez élővilág,
Nem őszi itt se táj, se lélek,
Szerteszét nyílik hálavirág,
S bennem burjánzik az Élet.

igazán kimondaná gondolatait, máris kiközösítenétek. Nem ehetne zsenge füveitekből, nem nézhetné veletek az újabb megkerültet, mert őt nézénétek, róla susmognátok. Egy páran néha, nem látva kiutat, feladják, nem tudnak belenyugodni, nem akarnak e rémes rácsok között élni, ezért nekirontanak, s boldogan halnak meg, ha akár csak egy kis karcolást ejtettek is rajta. Szerintetek nem normálisak, mert azok ti vagytok, s ebben igazatok is van. Ti, a többség határozzátok meg a normalitást. De ki szeretne hozzátok hasonlós lenni? Ha az kábszeres boldogsággal jár, könnyű ítélkezéssel, egyéniséggel, értelem hiányával, döntésképtelenséggel és folyamatos utánzással. Tévedtek, amikor a vasrudak mögött látjátok a szabadságot. Amikor azt hiszitek, van választásotok. Csak illúzió, s abból is ócska fajta, mégis átvernek titeket. Kiszakadni, eltévelyegni eszetekbe sem jut. Hiszen ki hagyná el önként a nyáját, a nyáját, ahol biztonság, jólét, egyetértés van?

Puskel Péter

RENDAHAGYÓ ROKONI LÁTOGATÁSOK

HÍRES ŐSÖK EMLÉKEIT FÜRKÉSZVE

Fél évszázados újságírói pályám során nagyon sok emberrel összehozott a sors. Maradandó élményként őrzöm találkozásaimat egykoron Aradon élő vagy huzamosabb ideig itt tartózkodó híres emberek közelebbi vagy távolabbi rokonaival. Eljöttek, mert olvasták, hallották, hogy őrizzük és becsüljük emléküket. Megesett, hogy csak néhány szót válthattam velük, de az esetek többségében közelebb kerültünk egymáshoz, felkerestük azokat a nevezetes helyeket, ahol a híres rokon élt, dolgozott, s ahol életének szép vagy esetenként tragikus epizódjai lezajlottak. Gondolok itt elsősorban az Aradon kivégzett 13 honvédtábornok emlékét ápoló egyesületnek a nagyvilágba szét-szóródott tagjaira, akik a '90-es évek végén több alkalommal is jelen voltak az október 6-ai megemlékezéseken. Sőt, utána is, jó ideig, amikor a szobor felállítása körüli hercehurca időszakát éltük.

Feledhetetlen marad számomra találkozásom **dr. Krenner Miklós (Spectator)**, a kiváló aradi és erdélyi publicista **leányával**. Az idős hölgy Londonból jött Aradra, hogy jelen legyen az édesapja életművét felelevenítő konferencián. Néhány évig ezt követően leveleztünk is. Egyébként édesapja is megszállott levélíró volt. Aradról Kolozsvárra, majd a háború alatt Budapestre költözését követően is szinte hetente küldte beszámolóit egykori kollégájának és barátjának, Szomory Oszkárnak. A sajtótörténeti értékű levelekből néhány a gyűjteményembe került.

Salacz Gyula polgármester távoli rokona Budapestről jött le a neves előd mellszobrának felavatását követő esztendőben. **Dr. Salacz György**, maga is jeles szemészprofesszor, egykori klinikavezető, nagy érdeklődéssel nézte meg a rokonát ábrázoló büsztöt, Kocsis Rudolf szobrászművész munkáját, majd a városházát, ahonnan a polgármester ős 26 éven át „igazgatta” Arad dolgait, a város fejlődésének legeredményesebb időszakában. Örömmel vette tudomásul, hogy a neves előd emlékét ily kegyelettel őrzik az aradiak.

Gárdonyi Géza rövid aradi hírlapíró pályája nem nevezhető sikertörténetnek. Szerkesztője szerint nem volt riporter „vénája”, s a később ropant népszerűségnek örvendő író szívében élete végéig megmaradt az aradi kudarca miatti túske. Dédunokája, a Budapesten élő **Keller Dezső** mérnök évek óta mindent elkövet, hogy a jeles előd igazi, még az irodalomtörténészek által se teljesen felderített arcát és emberi habitusát megismertesse az olvasókkal. És ezt nem kevés sikerrel teszi. Könyvet ír, előadásokat tart, melyek a családi okmányokra és visszaemlékezésekre alapszanak, s ily módon igyekszik a 21. század olvasójával megismertetni az „igazi Gárdonyit.”

Két kellemes napot töltöttünk együtt, felkerestük az óvárosban azt a házat, ahol Czigler Géza, alias Gárdonyi kvártélyban lakott, lefényképezte a hajdani Templom (Lucian Blaga) utcában az *Arad és Vidéke* szerkesztőségi épületét, ahol pár hónapon át dédapja dolgozott. Megnézte a Kultúrpalotát, amelynek felkínált igazgatói székét nem foglalta el 1917-ben a dédapa. Meggyőződése, hogy sok érdeklődőt vonzana, ha újra eljönne, hogy feltárja az író igazi arcát, és elhozná a róla írt könyveket.

Csillag Péter budapesti kortörténész a Bottonyáról elszármazott és csodálatos festői karriert befutó Molnár C. Pál festőművész rokona. Feleségével együtt fáradhatatlanul munkálkodnak, hogy az Aradon érettségizett festőművész munkásságát minél többen megismerjék. Vele is bejártuk Arad azon városrészeit, ahol a – rajz tehetséggel már gimnazista korában kitűnt – rokon élt. Egyébként Molnár C. Pál önéletrajzi regényében az egykori Főreál (ma Moise Nicoară Főgimnázium) számos kiváló tanárának „portréját rajzolta” meg. Csillagék Budapesten is működtetik a híres rokon múzeumát.

Neuman Ferenc báró fia a 90-es években többször járt Aradon. Vele nem hozott össze a szerencse, de **unokája** többször is járt az előkelő ősök, „Arad jótevőinek” városában. Az érdeklődő

unoka valamivel többet tudott a család aradi évszázadáról, mint – már az Államokban született, s az európai, főleg a kelet-európai történekekről kevésbé informált – szülője. A család gazdasági és társadalmi szerepét, a Neumanok mecénatúráját bemutató írásaimnak, könyvemnek láthatóan örült, de aligha lesz, aki lefordítja neki angolra a szöveget. Számára a nagyapa és az elődök egyfajta mítosz, vagy talán maga a történelem.

Az utolsó Aradról elkerült **Andrényi** báró és családja tavaly nyáron járt Aradon. Elkísérte egy-

kori iskolatársa és hűséges barátja a volt katolikus Főgimnáziumban, Albert Ferenc ny. temesvári egyetemi professzor. A Jelen Ház teraszán vacsoráztunk. Rengeteg közös aradi élményt idézett fel a két, élemedett, korát meghazudtolóan friss férfi. Élvezet volt hallani, hiszen a két világháború közötti aradi társadalmi élet keresztmetszete eleve nedett meg előttünk.

Szép este volt.

Csotó Nagy Mária

PARCELLÁK, PIPACSTÁBLÁK

Olvasom a *Nyugati Jelen* május 9-i számában a felkavaró hírt, miszerint az aradi Alsótemetőben elkezdődött a tíz kivégzett sírjának felkutatása. Az 1957-es Szoboszlai-per áldozatairól van szó, akiket „valahol kutyák módjára hantoltak el”, idézi a cikkben Péterszabó Ilonát Jámbor Gyula.

Az egyik képen ifjabb Lukács István látható, a pécskai áldozat fia, aki a pár éve elhunyt édesanyja kívánságát reméli teljesíteni, hogy ha megtalálják férje holttestét, mellé temessék el.

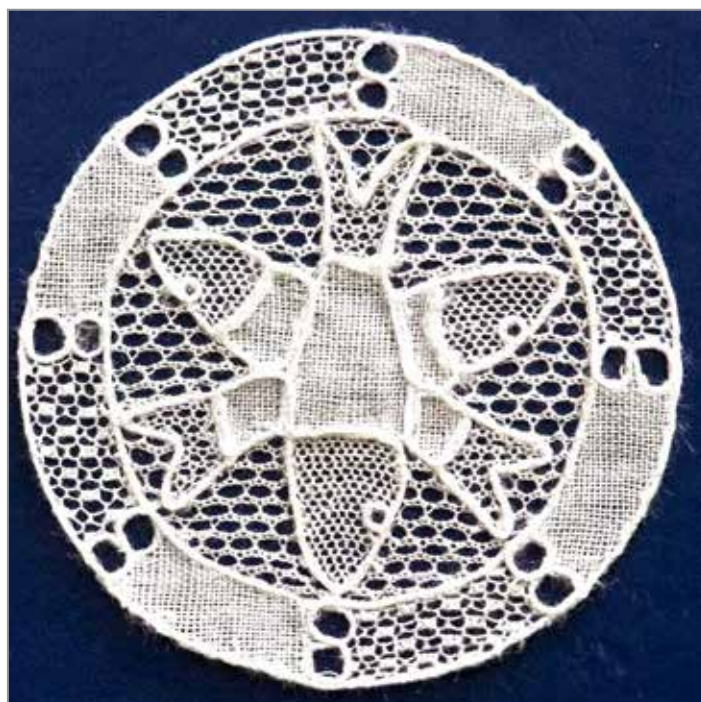
Másnap reggel a szegedi távolságibusz-állomáson várakozom, és képzeletemben megjelenik nővérenek alakja, aki ugyanolyan magas, szikár, mint a fotón látható István. Amikor a beleivódott fájdalmat érzi az ember, szégyenérzet fogja el. Egy életen át viseli a gyászt némán, makacsul. Néha találkoztunk a téren lévő piacon.

A Mars tér eredetileg onnan kapta a nevét 1842-ben, hogy katonai gyakorlóter volt. Aztán 1945-ben átnevezték Marx térnek, majd később egy roslással újból Mars tér lett. Lám-lám, milyen jól lehet betűtologatással is világnézeti hozzáállást kifejezni.

Egy kisebb csoporttal indulnánk Kiskunhalasra. A busz késik, tízpercenként nyugtatgatnak minket, hogy úton van. Aztán beáll egy pótló busz, és a buszvezető kikiált: „Halasra megyek”. Így végül mi is. A májusi táj káprázatos. Néha szabályos téglalap alakú pipacstáblákat lehet látni. Elöttem van a tegnapi újságban megjelent, a kotrógép munkája nyomán keletkezett feltúrt földtábla képe is. A

georadar-felmérés alapján három parcella jöhet számításba. A kutatás egyelőre eredménytelen.

Autóbuszunk Zsanán először nem a buszmegállóban áll meg, hanem egy Olajos csárda névre hallgató épület előtt, és látjuk, hogy a sofőr egy kiürült ásványvizes palackban hordja a vizet onnan póthűtővíznek a mi pótló buszunkba. Zsanán nagy gázkitörés volt 1979-ben, innen „olajos” a csárda. Végül megérkezünk Kiskunhalasra. Várom Nagybányát, hallottam, hogy idekerült a nagybányai festőiskola kincseiből jó néhány, de először a csipkemúzeumba megyünk.

Halasi csipke

A halasi csipke roppant időigényes kézimunkával készülő varrott csipke. Több mint százéves hagyománya van. 2014-ben a hungarikumok sorába lépett.

Az épület három termében van állandó és időszakos kiállítás. Az egyik teremből látni lehet egy kis műhelyt, ahol néhány asszony türelemmel forgatja a tűt, amibe hajszálvékony lenfonál van befűzve, mellettük egy nagyobb hógolyóra emlékeztető gombolyag. A szálát csak akkor vágják el, ha a munka készen van, ha rákerült a három, egymáson keresztbe fektetett hal, ami 1935 óta a halasi csipke védjegye. Lápos terület volt ez hajdanán.

A csipkéket főleg az évszázados rajzok alapján, az eredeti motívumok felhasználásával varrják. Állítólag kilenc halasi csipkevarró ismeri a 60 öltésminta titkát, és, ahogy egy kedves, két éve ott dolgozó lány elmondta, szájhagyomány útján adják át, ahogy a tanulók kiérdemlik.

Türelem csipkét terem.

Sajnos, nem ez történt a vingai bonbonnal. Gyerekkoromban még kóstolhattam egy változatát. A lágy, selymes töltelék és csokibevonat titkát azonban magával vitte a sírba a gyártója.

A csipkék fehérjéből már vágyódom a plein air színekavalkádjára, ami hamarosan meg is adatik. A Thorma Múzeum adott helyet egy csodálatos gyűjteménynek. Dr. Bay Miklós és felesége – több mint fél évszázados gyűjtés után – Kiskunhalasnak ajándékozta 32 nagybányai festő és 3 szobrász 69 műtárgyát. Így megvalósult Magyarországon egy, a nagybányai festészetet bemutató állandó tárlat.

Thorma János Kiskunhalason született. Az ő ötlete alapján utazott a müncheni Hollósy-iskola Nagybányára 1896-ban. Létrejött egy művésztelep, nagy hatást gyakorolva a 20. század eleji magyar művészet fejlődésére majdnem 50 éven keresztül.

Amikor beléptem a képtárba, az első készítés az volt, hogy minden terembe egyszerre lépjek be. Virágzó fák, nőalakok folyóparton, nagybányai tornyok, kéklő hegyek!

Ferenczy Károly *Pietájánál* állunk meg először: elmosódott arcok, az árnyalt festés nagy foltokká alakult át. A festő halála előtt készült. Aztán jönnek a színpompás tájak, a szabad levegőn megfigyelt fények, reflexek Réti István, Hollósy Simon, Grünwald Béla és Thorma János képein. A nagy mesterek tanítványai is helyet kaptak.

Először látok Ziffer Sándor-képet: *A Veresvíz télen*, vakítóan fehér hóval.

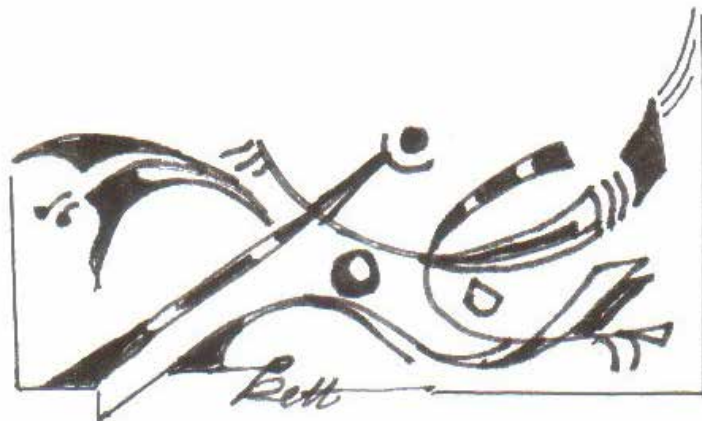
Nehéz megválni ezektől a termektől. Az emeleten találhatóak Thorma János nagyobb munkái, amelyek rég a város tulajdonában vannak. Eddig csak fekete-fehér, kicsinyített reprodukcióját láttam az *Aradi vértanúknak*. Az eredeti egy egész falat befed, 350x640 cm.

Hazafelé már menetrend szerinti gyorsjáráttal jövünk, kifogástalan autóbusszal. A pipacstáblák nonfiguratívvá válnak a sebességnek köszönhetően.

A Mars téren átszállok trolibuszra. A megálló mögötti tömbház bejáratának falán egy nagyjából egy négyzetméteres mészkő dombormű áll, a tér második névadóját örökítették meg vele, ötven évvel ezelőtt. Rajta csak ennyi: MARX, jól bebetonozva.

Kett Groza János grafikái

ÉBREN ÁLMODOM

Teljesen besötétedett, valahol zene szűrődik be a nyitott ablakon keresztül, de nem zavarja meg a csendet, inkább lágyabbá varázsolja. Egy csillag se díszíti az eget, a hold is valahol alussza álmát, mire ráébredek, az udvaron fel kell gyújtani a lámpát. Ajánlatos. Igaz, nem véd meg semmitől és senkitől sem, de elűzi a vaksötét levegőt. Így már nem telepedik mellém a Félisz.

Fekszem az ágyamban. Nem vagyok álmos. Igyekszem beilleszkedni az imitt-amott szúrni, nyomni igyekvő rugók közé. Nagyjából sikerrel járok. A bal felemre nem fekhetek, mert a szívem rögtön kopogtat a mellkasomon, jelezvén: ő is kényelmesen készülne az alváshoz. A hátammal próbálkozom, de ott ketten is tiltakoznak, mondván, fájdalmat okozok nekik, meg ha bennük nincs elég levegő, azt én is megbánom.

Nem volt lelkemnek hova lenni, a jobb felemre feküdtem, valami morgást hallottam, de úgy tettem, mintha semmi sem jutna el a fülemig. Igyekeztem még egy kis mocorgás után aránylag kényelmesen elhelyezkedni.

A napokban rám kérdezett egy kedves ismerősöm, miért nem vagyok egy élettárrsal. Nem lennék egyedül. Erélyesen tiltakoztam: „Nincs tervbe véve már több mint negyvenöt éve. Egyedül neveltem a gyerekeimet, segítség nélkül. Most ugyan minek? Képzeld el két vénembert, ő az én rigolyáimat nem fogadná el, én meg az övéit pláne nem. Ilyen magány-megoldást ne is ajánljál nekem!”

Visszakanyarodva az ágyhoz meg az alváshoz, van benne valami igazság, amikor telihold van, az ember szempillái nehezen zárulnak. Valahogy így volt velem is. Tévét nézni nem volt kedvem, elmerengtem, és majdnem beszédbe elegyedtem önmagammal. Nem szuszog senki sem a szobámban, sem a másikon, egymagamban ugyan kivel is társaloghatnék, ha nem a jobbik vagy a rosszabbik lényemmel.

Most pozitív kisugárzása volt a szobámnak, és mosolyt csalt a lelkemre. Bizony, lassan szervezni kell az osztálytalálkozót, ami minden év augusztus utolsó vasárnapjára esik. Már elkezdtem hívogatni a vidéken élő volt osztálytársakat. Nem mindegyik jön el, főleg azok nem, akik távoli országban keresik meg a betevő falatra valót. Akik

itt élnek a faluban, azok nagy többsége eljön (ami ma már 10-12 főből áll). A többi vagy beteg, vagy majd a következő életünkben találkozunk. Közben a vendéglőssel is beszélni kell, egy kicsit alku-dozni, bár nemigen van rá szükség, mert tartja a nívót is, meg az előző évi árakat is. A nehezebbik része rászédni az osztálytársaimat, segítsenek be a szervezésbe, de én, ami igaz, az igaz, nem kérek meg senkit sem, hanem kerek perec kiadom a feladatot. Volt már tiltakozás, de hiába.

Eszembe jut, hogy még tíz évvel ezelőtt zenészeket is fogadtunk, jártuk a csárdást, még a rock-ra is ugrabugráltunk... kis túlzással. Egyszer, emlékszem, a zenészek elkezdtek húzni valami könnyefakasztó dalokat. Talán kis célzással? Így kezdődött az egyik: Kimegyek a temetőbe... Megszólaltam: „Tudjátok mit, gyerekek? Én nem a temetőbe megyek, hanem odamegyek a zenészekhez, és megmondom a véleményem. Mi mulatni, szórakozni jöttünk ide, nem a temetőt járni, esetleg ott maradni.”

Így is történt. Jöttek a vidám dalok, nevetgélünk, meg iszogattunk is.

Pár éve már csak délben jövünk össze, mert a vidékiek éjszaka nem szeretnek autót vezetni, mi sem igen ugrunk a késő éjszakába nyúló bulizásért. Zenészek sincsenek. Ráfogtuk, könnyebben megértjük egymást, az igazság az: nem akarnak a lábuk engedelmeskedni, vagy valamelyik testrészünk kötözködik.

Tudom, ez nem valami eget-földet rázó terv, de hetvenhét évesen már nem azon jár az eszünk, kivel is menjünk randizni, ki mellé üljek a moziban, és kivel táncoljunk egész éjszakát beleadva egy nyári éjszakán, tanár legyek vagy orvos, melyik pályaválasztás felelne meg a legjobban.

Bevallom, az írással, olvasással kitöltöm az időmet. Híve vagyok a nyomtatott könyveknek. Szép, szép az elektronikus könyv is, de a papíron örökös a leírt szó, az internetről meg előbb-utóbb elszáll a szó, a mondat a semmibe.

Majd egy este, amikor besötétedik, semmit sem lehetne látni, a nyitott ablakon besurranó halk zene átölelne, nyugodtan feküdnék ezen a csendes éjszakán, lágy szellővel, szépről álmódva ott ébrednék fel, ahol rég eltávozott szeretteim már tárt karokkal várnak rám.

Ujj János**ARAD A HADAK ÚTJÁN (I.)****A TERÜLETET ÉRINTŐ HÁBORÚS ESEMÉNYEK AZ ÚJKORIG (3.)**

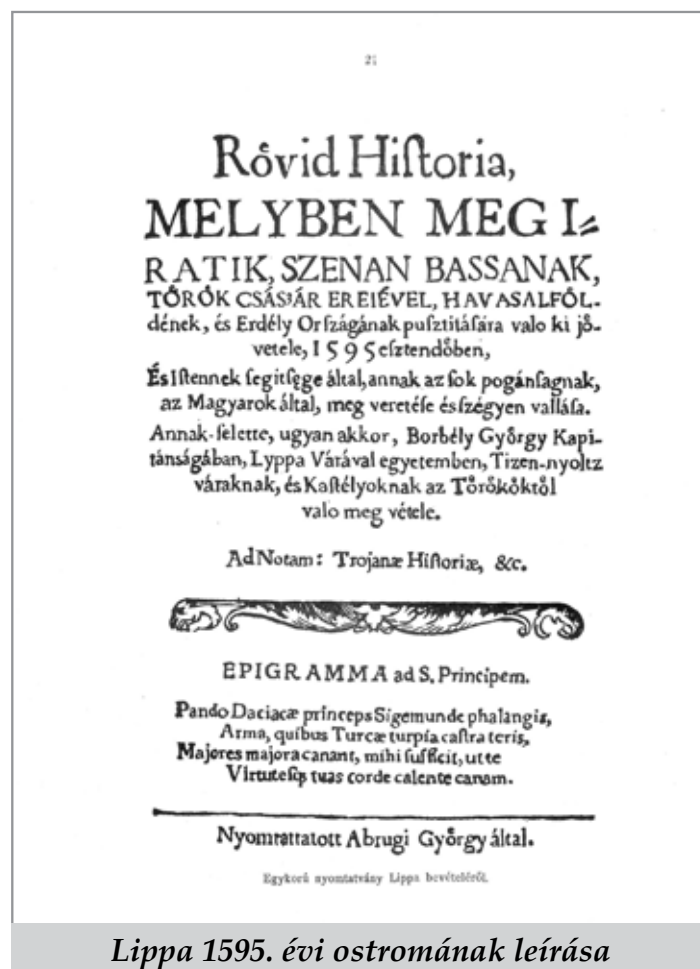
A vár és a város történetében néhány évtizedes békekorszak kezdődött, amely II. Rákóczi György (1648–1658) fejedelemségével ért véget. A fejedelemség konfliktusba került az Oszmán Birodalommal, amely Borosjenő várának átadását követelte, s nem adta jóváhagyását a lengyel királyság elleni hadjárat indítására. 1657. december 18-án Rákóczi kereken kijelentette, hogy nem enged, mert ellenkező esetben a törökök Lugos, Nagyszében, Brassó, Nagyvárád átadását fogják kérni, végül pedig pasasággá változtatják a fejedelemséget. (Lásd Márki Sándor: *Arad vármegye és Arad szabad királyi város története II.*, Arad, 1895., p. 104.)

A szultáni parancs nem teljesítésére a fejedelemség ellen erős sereget küldtek a temesvári és budai pasa parancsnoksága alatt. A várttal ellentétben, 1858. június 5-én vagy 6-án Ópálosnál (Păuliș) II. Rákóczi György súlyos vereséget mért az egyesített seregre. Evlia Cselebi tudósítása szerint a csatában mintegy 3000 janicsár vesztette életét, sokan a Maros folyóba veszttek, amikor a hídon keresztül menekülni próbáltak a keresztény had támadása elől. A török világutazó 1664-ben járt e vidéken, ahol Aradról Lippa felé mentében felkereste „a muzulmán mártírok” temetőjét is. Az általa „átkozottnak” nevezett Rákóczi György nem használta ki a győzelmet, hanem visszavonult Nagyvárád felé, sorsára hagyva Arad várát és a várost.

Az Oszmán Birodalom utolsó európai hódítási kísérlete 1683-ban Bécs ostroma volt. A várost ostromló török hadat végül III. Jan Sobiechky lengyel király (1674–1696) űzte el Bécs falai alól. Megkezdődött a másfél évtizeden keresztül elhúzódó háború, amelyet az 1699. január 26-án aláírt karlócai béke zárt le. Ez időszak alatt Arad vára többször is gazdát cserélt. 1685. december 11-én a Czobor Ádám ezredes és Petneházy Dávid kapitány vezette keresztény hadak foglalták el. Az ostrom alatt a parancsnok-ezredes lábát egy ágyúgolyó roncsolta össze. I. Leopold császár (1655–1687)

mindkettőjüket aranylánccal tüntette ki az ostrom alatt mutatott vitézségükért. Ugyanannak az évnek decemberében a borosjenői pasa egységei visszafoglalták Aradot.

Amikor az osztrák hadvezetőség elhatározta Erdély elfoglalását, Veterani, itáliai születésű tábornok vezetésével jelentős haderőt összpontosított e hadszínterre. Hozzájuk csatolták az 5000 szerb önkéntest is. E népes sereg végigvonult a Maros völgyén, 1688. március 26-án menet közben (ostrom nélkül) elfoglalta Aradot, majd Solymost és Lippát is. Néhány hét elteltével a főparancsnokság az itteni hadakat Belgrád felé vezényelte. A felszabadított erődítések védelem nélkül maradtak, így a törökök hamar visszafoglalták azokat.

Lippa 1595. évi ostromának leírása

A keresztény hadak végérvényesen 1691-ben vették be Aradot.

Az 1699-ben megkötött karlócai béke értelmében hivatalosan három és fél évtizeden keresztül a két birodalom (osztrák és oszmán) között a Maros és a Tisza képezte a határt. Itt két határőrvidéket hoztak létre, a Marosit és a Tiszait. Itt az osztrák helyőrségeken kívül szerb határőrök teljesítettek szolgálatot. Aradon a szerb határőrséget Jovan Techelia kapitány parancsnokolta. Ez időszak alatt a várat és a várost nem érte támadás a törökök részéről. A Marostól délre jelentősebb török vár nem létezett, mert a legerősebbet, a lippait a törököknek le kellett bontaniuk.

1703-ban kirobbant a II. Rákóczi Ferenc vezette kuruc-labanc háború. A kuruc szabadságharc alatt a kurucok kétszer foglalták el a várost. 1704-ben Károlyi Sándor generális 7000 huszárral négy héten keresztül sikertelenül próbálta meghódításra kényszeríteni a helyőrséget. Gyalogság és tüzérség nélkül ez lehetetlen feladat volt. Ugyancsak Károlyi Sándor 1707-ben II. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelem parancsára 8-9000 kuruc élén másodszor is megostromolta a várat, hogy így vonja ellenőrzése alá a Maros völgyét. Ekkor sikerült elfoglalnia a Német- és a Rácvárost, de a palánkvár az osztrák katonaság kezén maradt, mert nem sikerült a szerb határőrséget a fejedelem oldalára állítania. Egy osztrák egység közeledtének hírére Károlyi kivonult a városból, miután felgyújtotta azt. (Az ostrom idején Károlyi egy térkép-vázlatot is készített a városról és az erődítményről.)

1848-ig ez maradt a város és vára elleni utolsó támadásnak.

A fentebb említett, Aradot és a környéket ért háborúkról, dúlásokról, ostromokról krónikák, feljegyzések, emlékiratok árulkodnak. Ezekről legfeljebb egy-egy régészeti ásatáskor előkerülő fegyverek árulkodnak. Egyéb tárgyi emlék nem áll rendelkezésünkre. A város a török hódítás és a hosszú nyúlt felszabadító háborúk után újjászületett. 1702-ben a császár kamarai városnak léptette elő, s megígérte a szabad királyi város rangot is. Ennek az ígéretnek a teljesítését a bécsi udvar

több mint száz éven keresztül, 1826-ig halogatta, de az oklevél kiadását még nyolc éven keresztül, 1834-ig elodázta.

A várost érintő 19. és 20. századi háborúkról viszont konkrét bizonyítékok is vannak. Ezeket igyekeztem felkutatni és bemutatni mindazoknak, akik kevésbé ismerik szülővárosukat, illetve azoknak, akiket szeretettel befogadtak ide. A levéltárban, a könyvtárban kutatva, a saját és barátaim régi fényképeit felhasználva, a település épületeit szemlélve kerestem azokat a helyszíneket, amelyeken történelmi események zajlottak, vagy azokkal kapcsolatba hozhatóak.

Az Arad várairól szóló írásom már napvilágot látott az *Aradi évszázadok* című könyvemben (Kölcsey Egyesület, Arad, 2012., p. 7–36.), az itt megjelenő tanulmányom némileg átírt, bővített, kiegészített változat. A magyar nyelvű dokumentáción kívül több román forrást is felhasználtam az itt megfogalmazottak igazolására.

Az első fejezetet bevezetésnek szántam, elsősorban azok számára, akik kevésbé ismerik a város és a régió történetét.

Az aradi szandzsák (Márki Sándor rajza)

Fritz Mihály

ÉREMKÉPEK

450 éve volt a tordai országgyűlés
A vallási tolerancia meghirdetése

560 éve született Mátyás király

Helytörténet

Szabó István

KISIRATOS, A REMÉNY

Ha az ember a történelmi eseményekkel foglalkozik, millió meg millió ember magánéletét találja mögöttük – mondotta az író, Szabó Magda. Meglehet; másnak „térkép e táj...”

Ha Kisiratost mondok, akkor a szorgalmat, tehetséget, reményt mondom. Ha Hodács Ágostonra, a műfordító, jeles tollforgató papra gondolunk, ha páter Godó Mihályt, a hitéért és fajtájáért megingás nélkül, bátran és bölcsen küzdő tanúságtévőt emlegetjük, ha a szellemi-lelki kincseket

összegyűjtő Kovács Ferenc tanárról, ha a merész álmokat vállaló és álmokból valóságot teremtő Almási Béláráról esik szó – Kisiratost mondunk. A ma itt élő jelesekről nem szólok, mert a nagyvarjasi régi öregek szerint, könnyebb a kanbolhák mög a nőténybolhákat szétválogatni, mint az igaz dicséretöt a hízeltől szétmosni. Gárdonyi Géza írta, hogy majd egyszer a magyar hősiesség, hazaszeretetet szinonimája az lesz: egri. Remélem, megérjük azt a napot, amikor a helytállás, bá-

tor-okos újrakezdés, a győzelemre vitt remény és a szép magyar dalok helyett csak annyit kell mondani: Kisiratos.

Nem tudjuk – szerencsére –, mi is a remény, mert ha tudnánk, ma kilóra árusítanák, lenne akciós remény, koleszterinmentes remény és remény plusz áfa. Annyit sejtünk, hogy a remény az élet éltetője, a lélek kenyere és megfiatalítója, Isten ingyen adott ereje – ami otthonra lelt Kisiratoson. Ne add fel, soha ne add fel! Ez a kis közösség, kis magyar közösség a napnál világosabban igazolja a nagy költőfilozófus, Nietzsche szavait: ami nem öl meg, az erősebbé tesz. Bretter György, néhai professzorom szerint: a filozófia – Kisiratos. Nehezebb jó kérdést jókor feltenni, mint jó választ adni. Erre is a hajdani professzor tanított minket. Sokszor a csend a legnehezebb kérdés, és a hallgatás a legkeményebb válasz. Ezt is túléltek. A csend, a cselekvés és a képzelet édestestvérek, táltosparipáik pedig a dal, a gondolat és a remény.

Köszönjük, Kisiratos! Mondom ezt a régi Nagyvarjasra gondolva, ahol már többszörösen több magyar van a föld alatt, mint ahányan a föld felett még éldegélnek. Nem mondom, hogy Nagyvarjas haldoklik, de az a hajdani Nagyvarjas meghalt. Tévedtünk, rosszul csináltuk, hazudtunk egymásnak? Saját magunknak? Hazudtak nekünk mások? Jó szokása szerint hazudott nekünk a hatalom? A nyolcvanas években szülőfalum is felkerült Ceaușescu szisztematizáló halállistájára. Aki csak tudott, elhúzott onnan, potom pénzért kótyavetyélték a házakat, már ha akadt vevő.

Az alábbiak talán közelebb visznek minket az igazsághoz, egymáshoz és önmagunkhoz. Mert régente Nagyvarjason öt-hat dolog járta Kisiratosról, követendő példaként:

1. a savanyaleves és az az igazi jó marhapaprikás;

2. a „fínom, foszlós, igazi, kisiratosi kinyér”; ez újabban megint járja. Nagyvarjas – Aradon át rövidítve – áldott kisiratosi kezek által készített kenyeret importál.

3. „Jobban mén hát a kisiratosiaknak, mer több lábön állnak.” Volt itt abban az átkosban – átkos-szekuban – is híres kertészet, gyümölcsös, szőlős, kultúrélet, szakmai tudás, aszfalt, saját értelmiség, szív, ész és akarat.

4. „Kisiratos más. Van nekik papjuk, nyócosztályos iskolájuk.” Eszünkbe jut-e Reményik Sándor verse? „Ne hagyjátok a templomot, a templomot s az iskolát.” Itt nem hagyták. Olyannyira egy e kettő, hogy páter Godó Mihály nevét viseli az iskola. Ám most már Nagyvarjasnak is van, törté-

nelmében először, saját papja. Ortodox pópája s hozzá egy vadonatúj, kéttornyú, hagymakupolás templom is.

5. A kisiratosiak tudják, hogy mit akarnak, és amit akarnak, azt tudják is. Ez nem igényel magyarázatot, csak nyissuk ki a szemünket.

6. A kisiratosiak nemcsak szeretnek mulatni, hanem tudnak is. Sehol annyi lélekemelő, szívből kivirágzó, szépen énekelt, szép magyar népdalt, katonanótát nem hallottam, mint itt, Kisiratoson. És sehol annyi lélekemelő, szívből kivirágzó, gyönyörű, szépen tagolt káromkodást sem hallottam, mint itt. Legföljebb még Nagyvarjason. Ezek a káromkodások páratlan ötvösművészeti remek, merész ívű, spontán költői alkotások, minden részletükben cizelláltan, mégis célirányosan és gazdaságosan kimunkálva. Itt, a földön kezdődnek, pont a Józsi bácsi szájában, és a fénysebességet hagyva, máris a csillagos eget repeszti.

Egykor Móricz Zsigmondot is foglalkoztatta, hogy mé' káromkodik annyit és így a magyar embör? Aszongya, azé', mer' hogy ez egy pogány ima, antiima, tótágast álló fohász, rituálé, szómágia. Hogy odafönt az égben nehogy mán azt képzeljék, hogy idelent mindön rőndbe van. Hát jól be köll zörgetni! Az ősi magyar hitvilágban például a szép kislánynak a Csúnyácska nevet adták, az egészséges, erős fiúcskát Gyengének, Betegnek szólították, nehogy az irigy, gonosz démonok tönkretegyék. Így hát ne dobjuk ki a régi, jól bevált szitkainkat; „jó lössz az még valamire...”

Az átházasodás gyakori volt a kisiratosiak és varjasiak között. Hozzánk nőült Köncs, Szalai, Vágó, Urettyán –hirtelen ők jutnak eszembe.

A XX. században volt két kisiratosi születésű tanítónénk is: Babuskov Jánosné, született Gáll Piroska (1930–1946) és Nagy Franciska (1983–1990). Szép emlékeket és eredményeket hagytak maguk után. Apám két lánytestvére is kisiratosi férjet választott. Az egyik sógor Kunszabó János, a másik annak az öreg Bűrös Pálnak a fia, aki benne van az *Iratosi kertek* alatt c. Kovács Ferenc-könyvben, s akit Sarusi Mihályunk is szerepeltet a *Magyar Krisztusban*. Van, aki nem olvasta ezt a prózában megírt páratlan költeményt, ezt a kegyetlenül őszinte és mégis májusi szerenádosan gyöngéd krónikát? Annyira magyar, hogy aki ennél magyarabb, az hazudik.

A végén mindig egy kérdés dönt el mindent: Lőnni vagy nem lőnni?!

Isten óvja Kisiratost!

Isten éltesse Kisiratost!

SZALBEKÉK* (4.)

A KISIRATOST 1818-BAN ÚJRATELEPÍTŐ JELES CSALÁD EMLÉKÉRE

1845-ben vette zálogba Purgly János a petrisi Szalbek családtól Tompa pusztát.

1845–1846 táján az 1844-ben alapított Bánkút kertészközség templomának Szent István-oltárképét több egyházi fölszereléssel együtt Salbekné adta (azaz Bánkúthoz is volt köze a Szalbek családnak).

1848: Szalpek a földesúr Kisiratoson, Dumiratoson – ez Fényes fogalmazása.

A forradalom és szabadságharc idején készült kimutatás Csanád megye nemesi birtokairól: „Szalbeck Jakab Kisiratosi pusztája 5.911 hold” 1.100 négyszögölével. (Ez 4.063 kh. és 1300 n.öl.)

A Zaránd megyei földbirtokosok egy része, köztük Szalbek a megye területén kívül lakik (Kozma). Azaz Szalbekének nemcsak Csanád meg Arad vármegyében volt birtoka, háza, kastélya, hanem a szomszédos Zarándban is.

Április „29-én Csernovics Péter temesi gróf, főispán és kir. biztos (a minisztérium által nemrég kinevezvén) a nemzetőri főparancsnokságot Szalbeck Jakabra ruházta.”

„Már április 30. fölesküdt a Salbeck Jakab főparancsnoksága alatt álló nemzetőrség”. Május 20-án (miután a miniszterelnök hadba hívja az aradiakat) „toborzó bizottság alakult Aradon, melynek elnökévé Szalbeck Jakab választott.”

Június 18-án Aradon a nemzetőrség tisztikart választ, az V. század kapitánya Szalbeck György, birtokos. „Június 20-án Arad városa részéről a jövő hó 2-án megkezdendő nemzeti gyűlésre közmegegyezéssel Szalbek György követnek választott.” Az elsőszülött György 1848-ban Arad első népképviselője. A másik két Arad vármegyei képviselő: Forray ... és a világosi kerület követeként Fábián Gábor. Más szerint Simonyi óbester fia, báró Simonyi Lajos is a megye képviselője a forradalom idején.

Július 18.: az aradi tanács dönt (sorshúzással), hogy Kiss Ernő huszárezredes hívására Becskerekre megy a IV. és az V. nemzetőr század. „Ezek századosai Domián Antal és Szalbeck Jakab. Szalbek még ma beadta lemondását.”

December 5., Aradon „Este öt órakor a várparancsnok a várost kezdte lövetni. Egy gránát a Bárány-utcában gyújtott, és Szalbeck Jakabné istál-

lója lángba borult. Ott termettek tűzoltóink, a kik a várból mérgesen szórt gránátok és golyók által okozott tűz elharapózását meggátolták.”

1849: Aradon „A templom homlokzata legtöb- bet szenvedett 1849. január 28-án este, midőn a Bárány- és Tyúk-utcában Szalbeck istállója lángba borult, s a várbeliek az oltást gátlandó záporként eregették golyóikat irányunkba.”

Újabb oláhjárás a Maros-völgyben: Szalbek György petrisi kastélyát az oláhok kirabolták. Másképpen mondva: „1849-ben a román ’forradalmárok’ újra feldúlták a marospetresi kastélyt.”

1850: Az iratosi pusztán 1850-ben bujkál az aradi hóhérok kopói elől a Salbeck Jaki bácsi néven említett Szalbek Jakab uraság szállásán Teleki Sándor.

„1851. Ezen közönségre nézve az eddigieknél szerentsétlenebb sorsnak vala szüleménye, mert Földes Uraságunk a nyomasztó terhektől kényszerítette ezen Kis Iratosi Pusztát örök áron... eladta.” „Jakabfy Miklósnak, Fodor, Varga és Roth Józsefnak, akik később elcserélték ezt a dombiratosi uradalommal. Így Kisiratos az állam kezébe került.”

Fényesnél ez évben még Szalbek György Korbost, Obersia, Petris, Rossia, Vinyest, „Szalpek uraság”-é Kis-Iratos.

1857: „A Salbek-családnak – Sz. Györgynek Petresen – nemes erdélyi s angol ménekkel keresztezett ménese 1857-ben oszlott fel.”

„Kis Iratos község területén létező nemeseknek (birtokosoknak, haszonbérleőknek) kimutatása.

Név / foglalkozás / kb. mennyi ezen Járásbeli birtoka / Lakhelye

Szalbeck Jakabb
enek fia

György	Birtokos	945 Hold	Arad
Jakabffy Miklós	-,-,-	1.575	Kupai pusztá
Jakabffy Todor	-,-,-	1.575	-,-,-
Varga Ignatz	-,-,-	1.500	Arad

enek fia Hugo és Emill.

Kelt Kiss Iratoson Februar 13-án 857 Lovrits István jegyző”

„Mivel a tulajdonost tevékenysége és a versenysport leköti, három évvel halála előtt, 1857-ben

elhagyja a szép épületet. Halála után, 1862-ben kezdődött meg a birtok elidegenítése. Több kézbe került egy bécsi bank által rendezett árverésen.”

1858: „Purgly János 1845-ben zálogba vette a petrési Szalbek családtól Tompa pusztát.” (A végén kiderül, hogy a Horthy családdal is ’komaság’-ba keveredtünk...)

„A Salbek-család petrési uradalmában, melyhez 16.000 hold erdőn kívül mindössze csak 430 hold szántó és 60 hold kaszáló tartozott, 7 tiszt (1 jószágigazgató-főerdész, 3 erdész, 1 ispán, 1 könyvvezető, 1 lovászmester) és 39 cseléd (3 lovász, 12 erdő csósz, 1 kertész, 4 kertészlegény, 1 igáskocsis, 12 béres, 3 kanász, 1-1 tehenész, szamaras, csikós) talált alkalmazást.”

Birtokcsere: a kincstári Kupai pusztáért és a Dumiratosi pusztá egy részéért cserébe Szalbek Jakab, Szalbek György, továbbá Varga Ignác, Jakabfy Miklós és Jakabfy Tódor odaadja kisiratosi birtokát (áll az Örökös csere kötési szerződésben).

1859: a 80 éves Földes Asszony a kisiratosi templom ajtajában a lelkésszel és a falu legöregebb lakóival fogadja a Mária-szobrot. Ez évben özvegy Szalbekné „Patronatus: vacat” – meghalt.

1860: júniusban meghal Sz. György.

1861: kihal a Szalbek család férfiága, birtokaik idegen kézre jutnak, mivel György után Albert is elhalálozik.

1862: „Salbeck György két fiában a családjá kihaltván, a petrési uradalom 1862-ben árverésen a bécsi banknak adatott el.” „A kihalt család uradalmát 1862. márczius 26-án árverésen a bécsi bank, majd a bajor Steinburgi gróf Bray Ottó, 1865. ápril

6. a bécsi Blühedorn Lipót, 1871. Stadion Magdolna grófné, 1874. pedig Prónay István vette meg” (Márki).

1865. április 6.: a bécsi Blühedorn Lipót vette meg az elárvult Szalbek-birtokot.

1871-ben így Stadion Magdolna grófné vásárolta meg az örökös híján maradt Szalbek-uradalmat.

1874-ben tehát Prónay István kezére került a volt Szalbek-birtok.

...majd ki tudja, kiére nem.

1898-ban gr. Wenckheim Frigyes az ura a petrési volt Szalbek-uradalomnak, amely a sebesi uradalom része.

Béke porainkra. (Az övékre nem különben.)

1903: „A régi aradi temetőt 1903-ban bezárták, onnan csak azoknak a hamvai kerültek át a Felsőtemetőbe, akiknek hozzátartozóik voltak” – írja 2013-ban Ujj János a falurajz elkövetőjének. Azaz a Szalbek-sírt ne keressük!

1913: Az aradi monográfia ekkor kiadott III. kötete arról ad hírt, hogy ez időben éppenséggel a gróf Zoltowsky testvérek a volt Szalbeck-birtok urai.

Egyszóval.

Hogy tovább ne fokozzuk.

Soborsin meg – a Forray-kastéllyal együtt – ’rövidesen’ a havaselvei király kezére jut. (Hogy onnét a ceașescui társulathoz kerüljön, mígnem végre... vissza... – nem ma, tegnap – a királyi családhoz?) (Nem a magyar, a román királyi családhoz.)

”Részlet a Kisiratosról szóló, LÖNNI VAGY NEM LÖNNI című írói falurajzból.

Stefanov Titusz Sever Dan

AZ ARADI TURIZMUS RÖVID TÖRTÉNETE (4.)

1900. július 15-én az EKE nagyenyedi havi gyűlésén úgy döntöttek, hogy Czárán Gyulát megválasztják tiszteletbeli tagnak. Az oklevelet Aradra hozta Melitskó Frigyes, K. Fodor János és Radnóti Dezső. Aradon az Arad Hegyvidéki Turista Egyesület képviselőjében Tedeschi Viktor fogadta a küldöttséget, majd Menyházára utaztak, hogy átadják Czáránnak (ez az oklevél 1940-ig az Aradi Turista Egyesület tulajdonában volt, de sajnos a II. világháború alatt eltűnt).

Czárán 1901-ben fejezte be a Galbina körutat. A Galbinában egy 70 méter magas, 334 fokból álló létrát épített, kijutási lehetőséget biztosítva a mély szurdokból, de nem sokkal később a létra (amit Czárán Jákob lajtorjájának nevezett) az erdőmunkások barbarizmusának áldozata lett. A Galbina körútja magába foglalja az általa felfedezett Eszkimó-jégbarlangot (l. Fotó 1) (Peștera Focul Viu) és azt a barlangüreget, ahol a munkálatok ideje alatt lakott munkásaival. El is nevezte építkezési

irodának, valamint Hotel Galbinának (1. Fotó 2, Fotó 3 – napjainkban). Ugyancsak ennek a körútnak a részét képezte a Porcika-jégakna (Avenul Bortigu), ahova szintén létrát épített, hogy meg lehessen látogatni a mélyben megbúvó jégalakzatokat, de ez is a galbinai létra sorsára jutott.

1902-ben Bihar talán legismertebb látványosságánál dolgozott, a Csodavárnál (Cetățile Ponorului) (1. Fotó 4).

Ezután Bihar déli részébe költöztette telephelyét, hogy befejezze a Fekete-Körös forrásvidékének három körútját, amit 1904 júliusában át is adott az EKÉ-nek, majd az oncsászhai Csontbarlangban végzett kutatásokat, innen kapta az Oncsászhai hercege becenevet (a barlang a tízezer éve kihalt barlangi medve – ursus spaeleus – csontjait rejti). 1903-ban járhatóvá, látogathatóvá teszi a körösrévi Zichy-barlangot (Vadul Crișului), majd 1905-ben újra a Galbinában találjuk munkásai körében, hogy rendbe hozza a megrongált építményeket.

Az általa vezetett utolsó kirándulásra 1905. október 14-én került sor, melyen részt vett a Szádeczky házaspár, a Ruzitska házaspár és egy angol festőnő, Ms. Rose Quesne. Dr. Ruzitska Béla így írt az eseményről: „Mindannyian észrevettük, hogy letört volt, lassan járt, hamar elfáradt. Azt hittük, hogy a Bihar déli részén végzett erdőirtás bántja a lelkét. Senki nem gondolta, hogy ez lesz az ő utolsó kirándulása.”

Novemberben, amikor leesett az első hó, hazafelé vette útját, de november 14–16. között még elidőzött a kalugyeri Dagadó-forrásnál (Izbucul de la Călugări), hogy tanulmányozza a forrás működésének periodicitását. A kapott eredményeket elküldte a Budapesti Földrajzi Intézetnek.

Menyházára érkezvén elrendezte levelezését, befejezte a Csodavár és a Tordai-hasadék leírását, és elküldte a kolozsvári Erdély című turista folyóiratnak. Az ünnepeket családja körében töltötte.

Január 5-e reggelére a lábai megdagadtak, egész nap nem volt étvágya. Estefelé tüdejéből hörgésszerű hangok törtek fel, majd feje az asztalra borult. Mire az orvos megérkezett, már nem lehetett rajta segíteni.

Akaratához hűen tölgyfa koporsóban temették el 1906. január 8-án a menyházai katolikus temetőben. Az EKE kolozsvári küldöttsége havasi gyopárból készült koszorúval rótták le kegyeletét. 1906. február 25-én az EKE bizottsági gyűlésén nyilvánosságra hozták, hogy Czárán családja és rokonai letétbe helyezték 6000 koronát azzal a céllal, hogy létesítsenek egy alapítványt az egyesületen belül

azzal a feltétellel, hogy a letétbe helyezett összeg évi kamatát azoknak adják, akik Biharban újabb turisztikai érdekű természeti látványosságot fedeznek fel.

Czárán fekete márványból készült sírja messziről látszik, rajta a következő felirat van:

Itt nyugszik
seprősi CZÁRÁN GYULA
született 1847 – meghalt 1906
E sírkövet emelték
szerető testvérei és azok gyermekei.
Csak az hal meg, akit elfelejtene!

Fordította: Siska-Szabó Zoltán

Fotó 1

Fotó 2

Fotó 3

Fotó 4

Hitélet

Horváth Csaba

AZ ÉGIG ÉRŐ TORONY

A tornyot bámultam. Mintha az égig érne. Ekkor szegődött mellém Kitti. Ez a torony az égig ér, pap bácsi? Nem torony, hanem kémény. Akkor az. Azt nézem, hogy az égig ér, vagy sem. És mire jutottál? Még gondolkodom, válaszoltam. Akkor én addig ide leülök, és segítek gondolkodni. Kedves vagy Kitti, hogy segítesz. Azt mondja a mama, hogy régen füstölt is. A kémény? Igen. Itt minden fekete volt. Még a hó is. Felnevettünk. Az aztán nagyon vicces lehetett. Én még akkor nem születtem meg, úgyhogy nem tudom. De, ha az égig ér a kémény, akkor biztos feketék voltak az anyagok is az égben, meg Isten szakála is bekormozó-

dott. Nem? Ez egy használható ötlet, Kitti. Akkor jó, könnyebbült meg Kitti. Szóval, akkor nem kellett volna ilyen magasra építeni, folytatta a gondolatmenetet. Ellenkezőleg, még magasabbra kellett volna. Miért? Milyen magas? Talán háromszáz méter. Hű, az sok? Nem tudom. Valószínűleg nem elég, hogy ne hulljon vissza a korom. De, ha felmennénk a tetejére, akkor már látnánk a mennyországot? Nem valószínű. Kár. A menny nem fönt van, mondtam égre szegezett tekintettel. Kitti abahagyta a csillámpóni fésülését. Nem? Nem. Hanem? A menny ott van, ahol Isten jelen van. Vagyis az égben. Nem. Hogyhogy nem? Úgy. Értem,

pap bácsi. Akkor jó. Ha bemennék a torony aljába, a huzat nem vinne fel? Nem. Szóval ez nem olyan, mint amikor a lifttel megyünk? Azt akarod mondani, hogy, ha bemész a kémény aljába, akkor a huzat a mennybe visz? Igen. Erre gondoltam alapvetően. Alapvetően, ismételttem tudálékosan a kifejezést. De a pónimat felkapná. Felkapná, de vissza is esne. Az szomorú volna, mert megütné magát. Azt semmiképpen nem szeretném. Mondtam, itt minden fekete volt. Te már akkor itt voltál? Nem. Csak egy éve jöttem. Akkor nem sokat tudsz erről a fekete városról. Valóban nem sokat. De nem csupán itt vannak fekete városok. Van arra is, amerre te laksz? Mindenfelé vannak fekete városok. Ezt nem értem. Elmesélem. Rendben. A pónit az ölébe ültette, hogy az is magába szívhasa a tanítást. Mesélek neked egy kis szívről. Jó? A múltkor is a szívről beszélgettünk. Igen, emlékszem, azért is folytatom innen. Szóval, volt egyszer egy kis szív. Mocskos volt, fekete. Nevezzük most piszkos szívnek. Rendben, egyezett bele Kitti. Ez a szív a fekete szívek városában lakott. De miért volt piszkos a szív? – kérdezte Kitti. Azért, mert egy olyan ember szíve volt, aki bűnt követett el Isten ellen. De mi az, hogy bűn, pap bácsi? Én már annyiszor hallottam. A bűn az, ami nem tesz Istennek. Például a hazugság, lopás, engedetlenség, szófogadatlanság, harag, gyűlölet. Ilyenek. Most már érted? Értem. Csakhogy ez a kis piszkos szív gyakran rájött arra, hogy sokszor tesz ilyet, vagyis rossz dolgokat, amik nem tetszenek Istennek. És mit csinált ilyenkor? Te mit szoktál? Kitti elgondolkodott. Megmagyarázom. Nagyot nevettem. Mit nevezsz? Mert én is pontosan ezt csinálom. Azt szoktam mondani, hogy mindenki ezt csinálja, és mindenki ugyanolyan piszkos. Bizony így gondolkodott a szív. De mondom tovább. A fekete város körül volt egy mély árok. Olyasmi, mint a filmekben a várarak. És miért volt ez az árok? Azért, mert a fekete városból, vagyis a piszkos szívek városából senki sem tudott kijutni. Jaj, de izgi! – húzta a lábát maga alá Kitti. Pedig sokan megpróbálkoztak a meneküléssel, szökéssel. Leereszkedni egy kötélre vagy – mint a rúdugrók – átlendülni a szakadék fölött, némelyek furcsa szárnyakat próbáltak készíteni, de senkinek sem sikerült. És mi lett velük? Akik beleestek a mély árokba, elpusztultak, meghaltak, elvesztek. Jaj, az félelmetes! Igen, az. Akkor mi lett? Akkor az lett, hogy Isten elküldött egy tiszta fehér szívet ebbe a városba. És kié volt ez a fehér szív? Ez a fehér szív Jézus Krisztusé volt. Értem. Róla már tanultunk. Nem elég tanulni róla. Tudom, tudom, pap bácsi,

ezt mondták már. Be kell fogadni, csak még nem tudom, hogy hogyan. De próbálkozom. És miért volt fehér a szíve? Mert sohasem hazudott, és sohasem lopott, vagy más bűnt, ami Istennek ne tetszett volna, nem követett el. Mindig engedelmeskedett, szót fogadott az Atyának, és szerette Őt. És mit csináltak a piszkos szívek? Gondolom, megörlültek, hogy most már van valaki, aki kiszabadítja őket a fekete városból. Tévedsz! Ellenkezőleg! Észrevették, hogy a fehér szív egészen más, mint ők, és ez arra emlékeztette őket, hogy ők milyen feketék és piszkosak. Ezen aztán annyira feldühödtek, hogy elhatározták, hogy megölik a fehér szívet. És? – kérdezte lélegzetviasszafojtva Kitti. Megtették. Bizony megölték a fehér szívet. Szegény. Csakhogy, amikor megölték, akkor valami különös dolog történt. A fehér szívből vér folyt ki, ami egy híddá változott. Híd? Igen. A vérből lett híd a széles mély árok felett átívelve kivezetett a piszkos szívek fekete városából. És hogyan lehet ezt használni? Mit csináltak a fekete szívek? Aki használni akarja ezt a vérhidat, annak kérnie kell, hogy Jézus bocsássa meg a bűneit. Amikor bocsánatot kértek Jézustól, akkor átjutottak a vérhídon, és ugyanolyan fehérékké változtak, mint Jézus Krisztus. Ragyogó fehérék. Miként a hó. Ismered az éneket? Igen. És mi lett avval a fekete szívvel, akiről beszéltél? Ő is bocsánatot kért Jézustól, és átjutott a túlsó partra? Nem. Vagyis nem elsőre. Hanem? Mi volt a baj? Ugyanolyan tiszta akart lenni, mint a fehér szív, csakhogy túl büszke volt ahhoz, hogy bocsánatot kérjen Jézustól, ezért nem tudott átjutni a hídon. Ezért megpróbált átmászni a széles, mély árkon, de nem sikerült. Azután megkísérelte, hogy átugorja, de az sem sikerült neki. Bármit is tett, nem tudott átjutni. És ott maradt? Igen. Egyelőre ott maradt a fekete városban. Egyszer találkozott egy másik fekete, piszkos szívvel, aki azt mondta neki, hogy csak akkor juthat valaki a fehér szívek városába, ha semmi rosszát nem tesz vagy gondol. Kitti elmosolyodott. A tata is jó ember volt. Nem? De. Legalábbis azt mondtad, pap bácsi, a temetésen. Igen. Emlékszem. De nem én döntöttem el, ki jut a mennybe. Kár. Horgasztotta le a fejét Kitti. Pedig mi barátok vagyunk, pap bácsi. Akkor én a mennybe juthatnék. Csak azért, mert a barátom vagy, azért nem. De figyelj, mert most jön az a rész, amit kérdeztél! A kis fekete szív elhatározta, hogy jó lesz. Minden erejét bevetette, és nem akart többé lopni, hazudni, engedetlen és szófogadatlan lenni, mindig becsületes szeretett volna lenni, segítőkész. Szóval jó ember? Pontosan. Jó ember akart lenni. És ez sike-

rült neki? Sajnos nem sikerült neki. És akkor mit csinált? Az előbb egy fekete szív adott neki tanácsot. Most pedig eldöntötte, hogy egy fehér szív tanácsát kéri ki. Megkérdezett hát egy fehér szívet, hogyan juthat át a mély árok túlsó oldalára. A fehér szív pedig azt mondta, hogy az egyetlen út, amely a fehér szívek városába vezet, az a vérhíd. Ekkor bocsánatot kért Jézustól a bűneiért? Igen. Miután befejezte az imádkozást, ragyogó fehér lett. Egészen tiszta lett, és átjutott a fehér szívek városába. Vége? Nem. Még nincs vége. Amikor a kis fehér, tiszta szív vétkezett, akkor piszkos foltok jelentek meg rajta. És ezen nagyon elszomorodott. És mit csinált? Azt, amit ilyenkor kell. Elmondott mindent Jézusnak. Aha. Ez a bűnbánat? Igen, Kitti, ez a bűnbánat. És még valami. Kérte Jézust, hogy segítsen neki Isten akaratát teljesíteni. Aztán eltűntek a foltjai? Igen, eltűntek. Most már megnyugodott, mert tudta, hogyan maradhat örökre fehér és tiszta. És már nem ment vissza

a fekete városba? Gyakran gondolt a fekete városra. A régi barátaira, akik ott éltek. És visszament még hozzájuk, vagy szakított velük? Visszament hozzájuk, és beszélt nekik a tiszta, fehér szívek városáról és az útról, amely oda vezet. Nagyon tetszett a mese, pap bácsi. Te találtad ki? Nem. Nem én találtam ki. Hanem? Hanem én is olvastam, aztán sokszor elmondtam az iskolában is. Egy kis szív története. Ez az eredeti címe. De én most neked meséltem el, mert fekete városban vagyunk, ahol minden fekete. Akkor választ kaptunk, pap bácsi, a kérdésre. A kémény bármennyire is magas, nem vezethet a mennybe. Nem bizony. Csak egy út van. A vérhíd. Hallod, póni? Ideje indulnunk. Sietek haza, pap bácsi, elmondom a mesédet a mamának. Rendben. Én még egy darabig néztem az égbe nyúló kéményt. Igen, gondoltam, minden feketeségünk visszaszáll ránk. Bármilyen magas kéményeket is építünk.

Ódry Mária

JÉZUS ARCA

Egy arc, amely mindig vár,
és soha meg nem tagad,
és téged arra hív,
hogy add neki magad.

Nem vádol soha,
mert folyton szeret –
lehet nem viszonzni
ezt a szeretetet?

Ódry Mária festménye

Matekovits Mihály

TANFELÜGYELET RÉGEN ÉS MA (II.)

Nehéz statisztikákat készíteni a tanfelügyeletről, de talán nem is szükséges. Tény, hogy az általam vizsgált időszakokban a legtöbb iskola-látogatás Náhlik László nevéhez kötődik a tartományi-rajoni időszakban, majd a megyésítés után Princz Pál látogatta legtöbbször a magyar iskolákat, az 1990-es „fordulatot” követően pedig Kiss Anna neve fordul elő legtöbbször a jegyzőkönyvekben.

Az 1959–1968. közötti időszakban a magyar iskolákban rendszeresek voltak a felügyelő „brigádok”, amelyek elsősorban a román nyelv oktatását ellenőrizték, nagy figyelmet fordítva a pedagógusok (elsősorban a tanítók) nyelvismeretére. Ha a számokat nézzük, kiemelkedik Kisjenő rajon (akkor Crișana tartomány), ahol a simonyifalvi, zerindi és ágyai iskolákat évente (néha kétszer is) látogatták, és sohasem kaptak dicséretet a román nyelv tanításáért. Arad és Pécska környékén ez nem volt annyira elsődleges cél a látogatásokkor, bár a kisperegi és a majláthfalvi tanítókat el-elmarasztalták, néha csak egy nyelvi hibáért is.

Érdekes megjegyezni, hogy ebben az időszakban egy véglegesítő vizsga előtti tanfelügyelet 2-4 napig tartott, az erről szóló jegyzőkönyv 8-16 oldalt is kitesz, s külön jegyet kapott a jelölt az osztályban végzett munkáért, és külön jegyet a kulturális-társadalmi tevékenységéért. E két jegy átlaga jelentette a végleges érdemjegyet. A legtöbb esetben az első jegy nagyobb volt, a második kisebb, bár az iskolán kívüli tevékenység követésére egy egész napot kellett fordítania a tanfelügyelőnek.

Érdemes ezekből a megállapításokból tallózni¹ Kisiratoson Brauch Magda magyar szakos tanár, bár 2 évig vezette a kollektív gazdaság 1-es brigádjának női olvasóköreit, és alapos kapcsolatot tart fenn a néptömegekkel (olvasható a jegyzőkönyvben), kultúrmunkáját 8-as jeggyel értékelték. Pécskán Bölöni Sándor magyar szakos tanár 3 napos ellenőrzésen esett át (1961), de itt már a tanórai munkában is találtak hibát: a VII. osztályban nyelvtanórán az ideológiai és politikai irány

nem valósult meg, és bár irodalomórán hivatkozott a munkás folklórra, de nem húzta alá eléggé a népdalok pártos és hazafias tartalmát. Az órák utáni beszélgetésből kiderült, hogy a tanár elvtárs nem ismeri a szovjet pedagógiát. Ezért csak 7-es osztályzatot kapott.

Meg kell jegyezni, hogy a vizsgált időszakban nem osztogatták a nagy jegyeket. Ritkán kapott valaki véglegesítő vizsga előtti inspekción 9-est, az egyetlen 10-es jegyet a nagyiratosi iskola jegyzőkönyvében találtam, igaz, 1968-ban, Molnár Szabolcs kapta (később doktorált, egyetemi professzor lett, s a Bukaresti Egyetem Hungarológia Tanszékének vezetőjeként ment nyugdíjba). Puskel Péter nagyiratosi véglegesítő vizsgái inspekciónak jegyzőkönyve is 8 oldalas, ami ma elképzelhetetlen.²

Külön meg kell említenem, hogy a vizsgált időszakban Pécskán az első tanfelügyelő csoport látogatása 1960 februárjában volt, ezt a Pécska rajoni oktatási és művelődési bizottság főnöke vezette, 1 hétig tartott, és 24 oldalt írt a jegyzőkönyvbe, ahol az iskola elnevezése „Școala Medie comuna Rovinari”.³ Igazgató Kocsik József volt.

A hatvanas évek elején a pedagógusnak fontos szerepe volt a falu kollektivizálásában. Például Ágyán Koncsek László igazgató és felesége, Koncsek Gizella tanító 15 színdarabot tanított be a fiataloknak, és 25 előadást tartottak, 2 évig agrotechnikai kört vezettek, és 18 családot győztek meg a kollektív gazdaság előnyeiről, de még ez is kevésnek számított, ezért csak 8-as jegyet kaptak erre. A tanításukkal nem volt baj, bár tudhatnának a gyermekek jobban is románul... Az 1960-as ágyai jegyzőkönyvben olvastam, hogy az időnkénti áramkimaradás miatt az igazgatónak több petróleumot kellene tárolnia az iskolai és a kultúrházban lévő petróleumlámpák működtetésére. Ugyanakkor pontosabban kéne vezetnie a pedagógusok kulturális tevékenységének nyilvántartását. Akinél ez egy hét folyamán kevesebb, mint 24 óra, annak a fizetéséből arányosan le kell vonni.⁴

Az aradi 1-es Iskolában Steinhübel Zoltán biológia szakos tanárt váratlanul érte a látogatás osztályfőnöki órán a hatodikban. Őt Incze Irén történelemtanár segítette ki, és diafilmen levetítette Petőfi János Vitézét. Kiderült, hogy a tanár úr se előtte, se utána nem mondott semmit, kicsengetéskor megállította a vetítést, és kiment. Toma Elza városi tanfelügyelő hosszan tárgyalja, hogy milyen hazafias momentumokat hagyott ki az osztályfőnök. Pozitívuma volt Steinhübel Zoltánnak, hogy ARLUS (román – szovjet baráti társaság) tag volt, és nála volt a tagkönyve. Zimándújfaluban 1960-ban Moldován Karola „vétke” az volt, hogy a gyermekek nem tudnak románul.

Még egy részletet szeretnék idézni a pécskai iskola jegyzőkönyvéből, ahol 1964 októberében 4 napos tanfelügyelő-járásra került sor, s bár az iskola magyar tananyelvű volt, a látogatók között nem volt egyetlen magyar nemzetiségű sem. A tanári szobában régi tablók vannak, ezeket szigorúan az archívumba kell elhelyezni – szól az írás.

Mielőtt napjaink felé kanyarodnánk, érdemes néhány iskola diáklétszámáról is említést tenni, hiszen ebben az időszakban (is) a beiskolázás és a jelenlét fontos része volt az intézmény vezetőjének értékelése szempontjából. Nem kívánok itt és

most összehasonlításokat tenni napjainkkal, azt megteheti bárki, aki kíváncsi rá. A fentebb említett 1964-es pécskai látogatáskor az iskolának I-től XI. osztályig 504 tanulója volt, ebből 73 nyolcadikos. A jegyzőkönyv megállapítja, hogy ezek közül 18-an a tanév elejétől rendszeresen hiányoznak. A kisperegi jegyzőkönyvben ez szerepel: 1960-ban 151 tanuló, ebből 20 végzős, azaz hetedikes.

1968-tól, a meggyesítés után más időszak következett, s bár ekkor is voltak túlzások, talán az oktatás minőségére jobban odafigyeltek a tanfelügyelők és munkatársaik.

Megjegyzések:

¹A megállapításokat nem tettem idézőjelbe, mert a jegyzőkönyvek román nyelven készültek, azok szabad fordításait közlöm.

²A pontosság kedvéért megjegyzem, hogy 1965-ben Pécskán Telbis Margit (bolgár nemzetiségű) orosz szakos tanár is 10-es jegyet kapott a véglegesítő vizsga előtti felügyeleten. A tanárnő jól beszélt magyarul.

³Rovinari község Középiskolája.

⁴Több helyen olvastam ilyen javaslatot, és idősebb kollégák szerint igazgatói gyűléseken is elhangzott. De erre vonatkozó írásos utasítás nem született, nem is tudok olyan esetről, hogy fizetésből levontak volna.

Tóthpál Renáta

SZAKMAI GYAKORLAT ÉRASMUS+ PROJEKTTTEL

A Csiky Gergely Főgimnázium a 2017–18-as tanévben újabb Erasmus+ projekttel büszkélkedhet. Célkitűzése, hogy kéthetes külföldi szakmai gyakorlatot biztosítson tíz-tíz, a X–XI. évfolyamon közgazdaság, illetve turizmus osztályban tanuló diák számára.

A turizmus szakon tanuló diákok szakmai gyakorlatára az Egyesült Királyságban, Wales tartomány Colwyn Bay településén került sor a Llandrillo Menai egyetem turisztikai kara által működtetett utazási irodában, míg a közgazdaság szakosok a spanyolországi Granada város négy szupermarketjében dolgozhattak. A résztvevő tanulókat egy független zsűri választotta ki, szaktantárgyakból és angol nyelvismeretből való írásbeli és szóbeli vizsga után.

Az angliai szakmai gyakorlatra március 10–25. között, a spanyolországira pedig április 28–május

13. között került sor. A kéthetes képzés befejeztével a diákok egy egész Európában elismert tanúsítványt kaptak a fogadó intézmény részéről, amely a későbbiekben a munkavállalást is megkönnyítheti számukra.

Észak-Walesről dióhéjban...

A turizmus osztály kéthetes walesi tartózkodása alatt a mindennapok hasonlóan teltek. Dél előttként szakmai gyakorlaton vettek részt az egyetemen, majd ebéd után megismertették a diákokat a környék turisztikai nevezetességeivel. A házigazdákon látszott, hogy nagyon büszkék hazájukra, és minél többet szeretnének megmutatni belőle. Többször is kihangsúlyozták, hogy ők walesiek, nem angolok, és egymás között

walesiül beszéltek. Mosolyogva mondtuk, hogy teljesen megértjük a helyzetet, mi is hasonló közezből jövünk, és meséltünk nekik a mi történelmünkről. A kulturális programok keretén belül ellátogattunk Errddigbe, ahol egy tipikus angol udvarházat tekintettünk meg, de elkísértek minket a Colwyn Bay-i állatkertbe is, valamint egy mesterséges szörf paradicsomot is megmutattak, amelyet a Snowdonia-hegységben alakítottak ki egy volt alumíniumgyár területén. Az egyik leg-sikeresebb kirándulás a gyönyörű Chester városának meglátogatása volt, amely eredetileg egy római vár volt a negyedik században. A régi várfal romjai fellelhetők a város több pontján, és az amfiteátrum maradványai is megtekinthetők. A város különlegességét az adja, hogy a házak nagy részét alul kőből, felül fából építették. Bár a fa elvileg nem annyira időtálló, mégis találtunk ott az 1300-as évekből fennmaradt házat is teljes pompájában.

Ellátogattunk a Penryhn kastélyba is, ahol a normann stílusjegyeket figyelhettük meg, gyönyörűen berendezett, korabeli szobákat és festményeket csodálhattunk. A leglátványosabb azonban a sok kőfaragás volt mindenfelé: a mennyezeten, a lépcsőknél, a falakon. Az idegenvezető elmondta, hogy a kastély csupán tíz év alatt készült el a végleges formájában, minden díszítéssel együtt. Mindannyiunk számára hihetetlennek tűnt, hogy amíg felénk jóval egyszerűbb épületekkel is évekig bajlódnak, hogyan lehetett az akkori technikával, ilyen rövid idő alatt, ennyi pompát létrehozni.

A Bodnant Garden botanikus kertben tett sétánk is maradandó élmény volt. Itt egy jellegzetes angol udvarházat és annak 8 hektáros kertjét csodálhattuk meg. A Porchin és McLaren családok létesítették 1949-ben, és halálukig gondozták, majd az állam vette át, és jelenleg önkéntesek foglalkoznak a karbantartásával. Itt található az ország legnagyobb rododendrongyűjteménye,

42 fajtája, valamint több száz cserje-, virág- és növényfajta. Örültem, hogy a bemutató alkalmával elhangzott önkéntes munka felkeltette diákjaink érdeklődését, csodálatát. Ők maguk fogalmazták meg: „Milyen érdekes, hogy errefelé mindenhol azt halljuk, hogy önkéntesek dolgoznak, nálunk pedig még pénzért sem dolgoznak rendesen az emberek, és nincsenek ilyen szépen rendben tartva a parkok, kertek.”

Következő állomásunk a XIII. században épült Caernarfon kastély volt, az egyik legimpozánsabb középkori építmény az Egyesült Királyság területén, amelyet I. Edward angol király építtetett, miután elfoglalta Walest. Azt is megtudhattuk, hogy itt koronázták walesi herceggé Charles herceget. Itt ismét kibukott házigazdáinkból a walesi vér, és elmondták, hogy ők nem különösebben kedvelik I. Edwardot és emlékét, hiszen ő leigázta a walesieket. Csodálatosnak találtam, hogy ők ilyen sok idő elteltével is őrzik nyelvüket, és minden felirat kétnyelvű az egész tartományban.

Egyik nap meglátogattuk az ország leghosszabb nevű települését, amit a walesiek kizárólag azért találtak ki, hogy vonzzák a turistákat. Ez a település: **Llanfairpwllgwyngyllgogerychwyrndrobwlllantysiliogogoch.** A név jelentése: „A vörös barlangi Szt. Tysilio melletti sebes örvény közelében levő fehér mogyorófák völgyében fekvő Szűz Mária-templom”. (*The church of St. Mary in the hollow of white hazel trees near the rapid whirlpool by St. Tysilio's of the red cave*).

Sokat tanultak a diákok Európa ezen csodálatosan zöld, várakkal teli szegletében, de a legfontosabb talán az volt, hogy megtapasztalhatták a közismert angol udvariasságot, és megismerhettek egy másik kultúrát.

Granada, a gránátalma

A közgazdaság szakosok a spanyolországi Granadában gyakorlatozhattak. Az andalúziai város neve gránátalmát jelent. A települést a 700-as években idetelepült arabok fejlesztették virágzó nagyvárossá. A mór uralkodás nyomai meghatározzák a város mai arculatát is, az épületek jelentős része ezt a stílust követi. Sokszor az *Ezerégyéjszaka* meséiben érezheti magát az ide látogató turista, amikor a szűk utcákon, faragott oszlopos házak között bolyong.

A mai Granada egy nyugodt, biztonságos város, ami napjainkban Nyugat-Európára egyre kevésbé jellemző. Valószínűleg azért van ez így, mert nem túl nagy város, nincs gazdasági, csak

turisztikai vonzata, és viszonylag messze esik a tengerparttól.

A napi program itt is hasonló volt, mint Walesben. Délelőtt szakmai gyakorlat a szupermarketekben, délután városnézés, múzeumlátogatás, hétvégén kirándulások. A fogadó intézményünk a M. E. P. (Mobility European Projects) Euro-projects Granada S. L. volt. Az ő dolguk volt, hogy számunkra megfelelő gyakorlati helyszínt biztosítsanak, és megszervezzék a hétvégi kirándulásainkat. Ilyenek voltak a Malagába, Gibraltárba és Salobrenába tett látogatások.

Malagában először városnézésre került sor, meglátogattuk az Alcazaba nevezetű mór erődítményt, a katedrálist, Pablo Picasso szülőházát és a La Malagueta arénát, a bikaviadalok helyszínét. Szinte hihetetlen, de máig is töretlen lelkesedéssel ápolják ezt a nem túl kedves hagyományt, és vasárnapról vasárnapra megtelik az aréna ujjongó szurkolókkal. A Costa del Sol nevű tengerpartra is kimentünk, viszont fürdeni sajnos nem lehetett, mert, a nevével ellentétben, éppen nem volt napos, és a víz hőmérséklete sem volt megfelelő.

Gibraltárig hosszú volt az út, de megérte a fáradságot, mert egészen rendkívüli élményt nyújtott. Már az is érdekes volt, hogy Spanyolországban angol felségterületre léptünk, és határátkelőn mentünk be, de a majmokkal való találkozás volt a fénypont. Gibraltár szimbóluma, a tenger felé magasodó, süveg alakú hegy természetvédelmi terület, mert Európában egyedülálló, hogy itt majmok élnek szabadon. A hegy lábától egy kanyargós ösvény, végül mintegy 500 lépcső vezet fel a csúcsra, ahonnan elvileg látszik Afrika partja. Erről mi a felhők miatt lemaradtunk, viszont a majmokkal való testközelbeli találkozás elfeledtette velünk mindezt. Már a hegy aljában sütkéreztek a majmocskák a sziklákon, de a csúcson egy egész hadsereg volt belőlük. Nagyon édesek voltak, de barátságosaknak már kevésbé nevezhetők. Végül is vadállatok, és mi, idétlen, bámészkodó turisták beléptünk az ő felségterületükre. Időnként fújattak, ha valaki túl közel merészkedett, volt, akit megkarmoltak (nem a mi csoportunkból), de aki nem provokálta őket, az nyugodtan sétálhatott közöttük. Hihetetlen élmény volt azt a rengeteg szabadon ugrándozó vagy éppen pihenő majmot közelről megcsodálni.

Utolsó kirándulás a tengerpart, Salobreña volt. Itt szerencsénk volt, sütött a nap, és nem kellett a diákoknak úgy elhagyniuk Spanyolországot, hogy legalább a lábukat nem mártották meg a

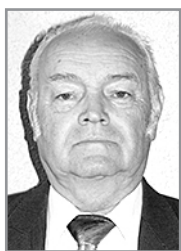
Földközi-tengerben. A bátrabbak még lubickoltak is egyet.

Nem lehet Granadába menni úgy, hogy valaki kihagyja az Alhambrát. Mi se tettük. Amikor a programban azt olvastam, hogy 4 órát szánnak a meglátogatására, azt gondoltam, hogy ez komoly gond lesz a diákokkal, biztos, hogy egy óra után mindenki nyűgös, éhes, szomjas vagy fáradt lesz. Nem így történt. Mindenki csak ámuldozott ennyi szépség láttán, százával készültek a fotók, és alig lehetett őket továbbvinni egy-egy helyszínről. A házigazdáink nagyon jól számították ki az időt. Ennyi kellett ahhoz, hogy gyors ütemben végig lehessen járni az egész területet.

Az Alhambra egy mór építésű erőd és palota Granadától északkeletre, a neve vörös erődöt jelent. 1984 óta a Világörökség része. Az épületegyütteshez mórok és keresztények által alkotott épületrészek tartoznak: az Alcazaba, a Naszridák palotái és a Generalife arab munka, míg V. Károly palotája és a Szűz Mária-templom már a keresztény spanyolok alkotása volt. Az Alhambra falain végig lehet sétálni. Összesen 27 torony védi, melyek a különböző épületrészekből nyílnak, és különböző korokból származnak. A legszebb a Generalife kertje és a Naszrid-palota volt.

Nagy eredményként könyvelem el iskolánk életében ezt a projektet. Mindkét utazás nagyon hasznos volt diákjaink számára, nemcsak a szakmai gyakorlat és a kulturális látnivalók miatt, hanem azért is, mert meggyőződésem, hogy minden új ország, amelyet megismerünk, minden új kultúra, amihez közelebb kerülünk, formál minket, tágítja látókörünket, és segítségünkre lesz abban, hogy egyre könnyebben tudjunk boldogulni új, váratlan helyzetekben, és ne féljünk a kihívásoktól.

Dr. Vajda Sándor

AZ ELSŐ LOMBIKBÉBI

1968-ban Edwards és Steptoe módszereket dolgozott ki arra, miként lehet a testen kívül megtermékenyíteni a petesejtet. A Cambridge-i Egyetemen tevékenykedve 1972-ben kezdtek el embriókat visszaültetni a terméketlen anyák méhébe. Azonban számos terhesség spontán abortusszal zárult, mint később rájöttek, a megfelelő hormonkezelés hiánya miatt. Miután ezt korrigálták, 1978. július 25-én megszületett Louise Brown, az első lombikbébi. A két tudós 1980-ban Cambridge-ben megalapította az első termékenységi, IVF-klinikát. Hamarosan a lombikbébik ezrei születtek a világ számos országában, és ma már több mint ötmillió lombikbébi utód él. Robert G. Edwards 2010-ben, 85 évesen megkapta az orvostudományi Nobel-díjat, társa, Patrick Steptoe már 1988-ban elhunyt, ezért nem kaphatta meg a legrangosabb tudományos kitüntetést.

A terhesség természetes úton úgy jön létre, hogy a menstruációs ciklus közepén a petesejt kiszabadul a petefészekből, és a petevezetőbe ér, ahol találkozik a hímivarsejtekkel, és megtörténik a megtermékenyülés. A megtermékenyített, osztódásnak indult petesejt a méh üregébe vándorol, és miután beágyazódik, létrejön a terhesség. Amennyiben a terhesség nem jön létre természetes módon (40% női, 40% férfi és 20% ismeretlen eredetű a meddőség), a petesejt megtermékenyítése – megfelelő indikáció esetén – laboratóriumi körülmények között, lombikbébi módszerrel történik. (Ezt az eljárást később lombik-megtermékenyítésként kezdték emlegetni, az angolok kémcső-bébiknek nevezték az ilyen utódokat, de egyik kifejezés sem helyes, mert az erre alkalmas üvegedényt Petri-csészének nevezik. A helyes szó: in vitro fertilizáció, IVF, azaz üvegben történt megtermékenyítés).

Az eltelt 40 év alatt az eljárás rengeteget fejlődött, és több lépcsőből áll. A lombikbébi kezelés a párok teljes körű kivizsgálásával kezdődik. Ezután a női szervezetben hormontartalmú gyógyszerek (tabletták és injekciók) segítségével el kell érni, hogy a

Patrick C. Steptoe
(1913–1988)

Robert G. Edwards
(1925–2013)

természetes egy petesejt/hónap helyett a petefészkek több (általában 4-10) petesejtet termeljenek. A petefészkek stimulációja kb. 8-12 napig tart, közben a gyógyszerek hatását ultrahangvizsgálatokkal vagy hormonmeghatározásokkal ellenőrzik. A tüszőleszívás (punkció) általában a hüvelyboltozaton keresztül, ultrahangvezérlés mellett történik. A petefészekből a petesejteket is tartalmazó tüszőfolyadék leszívása alig 10-15 percet tart, és 3-4 óra múlva a páciens elhagyhatja a klinikát. Ezután következik a laboratóriumban a petesejtek megtermékenyítése, amely lehet hagyományos (a természetben lezajló folyamathoz hasonló), azaz a petesejtre 200-300 ezer spermiumot cseppentenek, vagy ICSI technológiával, amikor is a spermiumot üvegapilláris segítségével a petesejt citoplazmájába fecskendezik egy mikromanipulátor nevű berendezés segítségével. A petesejtek 60-80%-a megtermékenyül meg az életkor, illetve a hormonstátusz függvényében. A megtermékenyült petesejteket egy ideig inkubátorban tartva megfigyelik a laboratóriumban, majd 2-5 napos korukban történik az embrió-visszaültetés (transzfer) a méh üregébe. Ez úgy történik, hogy az embriókat kevés tápfolyadékkal együtt vékony műanyag katéterbe felszívják, majd a méh üregébe fecskendezik, ahol azok megtapadnak a méh nyálkahártyájában. Ez

alig pár perces beavatkozás, és egy óra múlva a páciens hazamehet, ahol ajánlott a pihenés, a kímélő életmód. Az embriók visszaültetése után 21 nappal, az ultrahangos vizsgálattal már látható, hogy a terhesség létrejött-e.

Romániában az első mesterséges megtermékenyítést és embriótranszfert prof. dr. Ioan Muntean akadémikus végezte sikeresen a Temesvári Nőgyógyászati Klinikán, 1996-ban. Az Egészségügyi Minisztérium kibocsátott egy programot, mely szerint 2011–2012-ben 11 klinikán 900 családnak, 1,6 millió euró értékben biztosítanak lombikbéli kezelést. Az évek során az állam által finanszírozott beavatkozások száma csökkent, 2017-ben összesen kétszáz beavatkozást biztosítottak. Egy beavatkozásra 6188 lejt irányoztak elő, de a reális költségek sokszor megközelítik a háromezer eurót. Hazánkban csak egy próbálkozást fizet a biztosító; ha elsőre nem sikerül a megtermékenyítés, a többi beavatkozást fizetni kell. Bulgáriában 3, Magyarországon, Ausztriában, Franciaországban 4, Belgiumban 6 beültetés költségeit vállalja az állam. A sikeres terhesség érdekében korábban bevett gyakorlatnak számított, hogy egyszerre három vagy négy embriót is beültettek. Ma már számos országban törvény szabályozza a beültethető embriók számát, de ezt, minden egyes esetben a pár dönti el a részletes, mindenre kiterjedő orvosi felvilágosítás alapján. Ismert tény, hogy a méh, anatómiai struktúrájánál fogva, egy vagy két magzat kihordására alkalmas, a többes terhesség már veszélyeztetettnek minősül. Az évek során jelentősen csökkent a beültetett embriók száma, hogy elkerüljék a többszörös terhességeket. Ennek köszönhetően a lombikbéli eljárással született hármas ikrek aránya 2009-ben először esett 1% alá, míg a kettős ikrek aránya 20% alá.

Statisztikai adatok bizonyítják, hogy hazánkban öt párkapcsolatból egynél terméketlenségi probléma jelentkezik. Jelenleg nálunk több mint 25 kórházi központban alkalmazzák a lombikbéli kezeléseket, és a sikeres beavatkozások (27,9%) megfelelnek az európai színvonalnak.

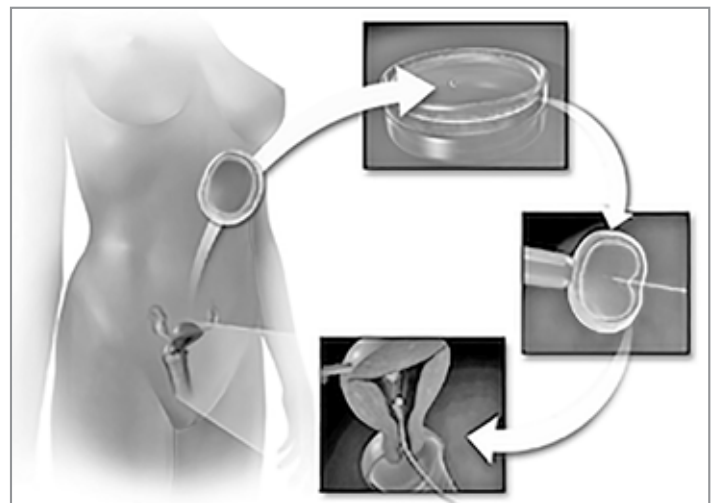
Az évek során számos bírálat érte a mesterséges megtermékenyítés valamennyi formáját. Számos ország megtiltotta a béranyaság vállalását (amikor a biológiai anya és apa ivarsejtjeiből származó embriót idegen anya viseli ki, nagy összegért). A katolikus egyház szót emelt az in vitro fertilizáció alkalmazása ellen, de a méhkürtön át történő megtermékenyítést elfogadta. A szaksajtó adatai szerint jelenleg évente 1,5 millió megtermékenyítési ciklust végeznek világszerte, melyekből mint-

egy 350 ezer újszülött jön a világra. Európában, a rendelkezésre álló adatok szerint, egyre nagyobb az igény a kezelésekre. Egymillió európaira átlagosan közel 1000 ciklus jut, ám ez a szám jelentős szórást mutat egyes országok között, és nagymértékben függ a helyi támogatási politikától. A szakértők becslése szerint egymillió lakosonként világszerte legalább 1500 elvégzett ciklusra lenne igény évente. Kontinensünkön 1314 klinikán alkalmazzák a mesterséges megtermékenyítést, és az adatok szerint az IVF eljárással 32, 4%, az ICSI technikával 33,0%, míg a lefagyasztott embrióknál 21,6% -ban értek el sikereket.

Az eltelt 40 év alatt az eljárás rengeteget fejlődött, folyamatosan javult a terhességi arány. A létrejövő terhesség semmiben sem különbözik a természetes fogantatás során bekövetkező terheségtől, a kihordás és a szülés folyamata is a megszokott módon zajlik le, és a babák ugyanolyan egészségesek és szépek.

A lombikbéliprogram lépései:

- a. a tüszőfolyadék leszívása a petesejtekkel együtt;
- b. a petesejtek megtermékenyítése a laboratóriumban: vagy rácseppentik a petesetre a spermiumot, vagy mikromanipulátorral a petesajt citoplazmájába viszik be a spermiumot;
- c. az embriótranszfer, vagyis az embriókat a méh üregébe helyezik

A petesajt citoplazmájába ültetik be a spermiumot

Mikromanipulátor

Koreck Aladár

EGYIPTOMI KALANDOZÁSOK (1.)

Mottó:

*„Azoknak a világnézete a legveszélyesebb,
akik nem nézhették meg a világot.” (Humboldt)*

Ha komoly utazásra készültünk, legtöbbször egy jó hírű székesfehérvári turisztikai irodával vettük fel a kapcsolatot, és soha nem csalódtunk. Megszegve a szabályt egy budapesti céghez fordultunk, főleg azért, mert Vágó István ezt reklámozta. Sikerült lekötnünk egy háromhetes egyiptomi körutat Kairó, Nílus völgye, Vörös-tenger célpontokkal.

A szerződés szerint egy tízfős csoport keretében egy magyarul tudó vezetővel lenne lebonyolítva a kirándulás. Induláskor a Ferihegyi repülőtéren az iroda képviselője közölte, hogy a csoport többi tagjával a kairói repülőtéren fogunk találkozni. Az esti leszállás után a kairói, óriási légikikötőben egy kétméteres arab várt, kezében a cég logójával, aki természetesen nem tudott magyarul, de más nyelven sem sokat, mégis megértettük egymást... kézzel-lábbal és több nyelven. Kérdésünkre, hogy hol van a csoport többi tagja, azt felelte, hogy mi vagyunk a csoport.

A repülőtér előtt egy szuper japán dzsip várt egy arab sofőrrel. Elindultunk a két arabbal. Egy idő múlva, miután mentünk és mentünk Kairó egyik városnegyedéből a másikba, hol kivilágított, hol sötét részeken robogva át, hol zötyögve, hol szinte megállva, rossz érzésünk támadt, amit az is fokozott, hogy a kérdéseinkre csak annyi volt a válasz, hogy rögtön megérkezünk.

Végre nagy zökkenéssel megállt a dzsip egy gyengén kivilágított épület előtt, Restaurant felirattal, amit épp csak ki tudtunk betűzni a sötétben.

A belső helyiség impozáns, de kopott képet mutatott, ahol végül is egy nagydarab pincér szolgált fel. A tálban, amit kaptunk, piláffésleg volt. No chefs, közölte velünk a pincér. Megértettük mindjárt, hogy a szakács már elment, és nincs más élelem. Egy falat sem ment le a torkunkon, így a vacsoránkat a két arab falta be. Végre a szuper dzsip elvitt minket a szállodába, ami szerencsére tény-

leg az ötcsillagos Semiramis volt. Másnap reggel a magyarul tudó vezetőnk, akit Mohamednek hívtak, várt az előcsarnokban, bocsánatot kért a történetekért, és közölte, hogy még négy, más csoportbeli társat tudott szerezni, így hatra növekedett a számunk.

Mohamed szakavatott vezetésével rengeteg érdekességet és kincset láttunk az arab metropolisban, amelyet 969-ben a Fátimidák alapítottak. Először az operaház és egy híres futballpálya szomszédságában magasodó kilátótornyot láto-gattunk meg, ahonnan elénk tárult szinte az egész város. Jól látszott a Nílus kettéválása a nagyobb és a kisebb Nílusra. Bal oldalról a nagy Nílus, jobb oldalról a kisebb körülfogta a Gezira-szigetet. A nagy Nílus vonulatában láthattuk a Semiramis, a Meridian és a Marriot Hotelt. A kis Nílus oldalán nagy távolságra látszottak a gízai nagy piramisok. A Nílus jobb oldalán pedig az Egyiptomi Múzeum épületét látva, elhatároztuk, hogy először oda megyünk.

A Kopt Múzeumba nem mehettünk, mert a hatóságok egy lehetséges terrortámadástól tartottak. De megnyílt előttünk a Tahrir téren az Egyiptomi Múzeum kapuja, hogy végignézhessük egy részét több ezer éves kincseinek. Ezek közül a legbecse-sebbeket, Tutanhamon kincseit 1922-ben a fáraó érintetlen sírkamrájában találták.

Hosszú időt töltöttünk színarany koporsója és a szintén színarany halotti maszkja előtt, miközben két életnagyságú, aranyozott ébenfa őr aranydíszes fejdísszel mintha minket figyelt volna. Időt szakítottunk, hogy a múzeum másik hírességét, a múmiatermet is megnézzük, de csak I. Széthi és II. Ramszesz múmiáját sikerült tüzetesen tanulmányozni.

Másnap meglátogattuk az iszlám művészeti múzeumot, amelynek értékei közül kimagaslik a Korán nyolcadik századi kiadása.

Rövid időt töltöttünk Hasszán szultán mecsetjében is, ahol leginkább az aranyozott bronzkapuk tetszettek.

Sikerült megnéznünk a kopt negyedet, ami egyúttal bazár funkciót is ellát, és ahol ékszerek, különleges formájú gyertyatartók, ősi receptek alapján készült kozmetikumok színes skálája mutatja ennek a népességnek az eredetiségét.

Néhány szó Kairóról

Kairó igazi metropolis, ahol 17 millió ember lakik, de már az első napokban éreztük, hogy ez az óriási tömeg lélegzetelállító ellentétek karmai között él. Hiába Kairó a Nílus ajándéka, de mégsem a legszebb város a világon, ahogy hirdeti a reklám.

A várost lakónegyedek és hatalmas sugárutak szabdalják, és súlyos gondot jelent a szegénynyegyedek dominanciája. Mindenütt lárma és por veszi körül a járókelőt. Kifőzdek, kézműves bódék, kazettaárusok sorakoznak a járdákon, és újabban a modern kütyüket is ott árulják potom pénzért. Kivételt képez az óváros, aminek valami kedves bájt kölcsönöz talán éppen a régisége.

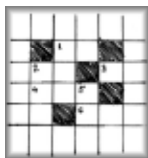
A város éjszakai élete jóval éjfél után is lüktet, rengeteg a kávéház, bár, kertvendéglő, de sok helyen nem mérnek alkoholos italokat. Nem hagyhattuk ki a nézelődésből az egyik legnagyobb bazárt, ahol zezugos utcák és sikátorok kusasága fogadott, és amelynek különleges portékái a szőnyegek és az iszlám faldíszek.

A Níluson ugyanakkor több hajó-vendéglő úszik, vagy kikötve várakozik a kliensekre. A kávéházakban, de akár az utcán is nagy divat a vízipipa szívása, ami jellemzően arab szokás. Másik jellemző motívum a hastánc, amelynek nagy hagyománya van, és amit a luxushotelek és kávéházak is favorizálnak.

Másnap betértünk egy papiruszgyártó műhelybe is, ahol szebbnél szebb papirusztekercseket lehetett vásárolni, majd megnéztük a papirusz intézetet, ami egy hajón üzemel.

Sayti Krisztina felvételei

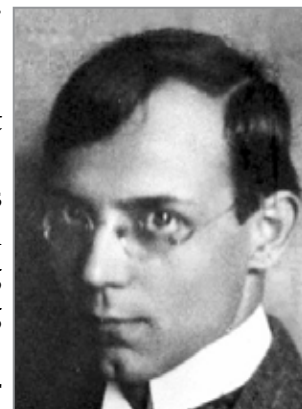
Brittich Erzsébet

90 ÉVVEL EZELŐTT HUNYT EL...

VÍZSZINTES: 1. Ki látható a mellékelt fotón (1886–1928)? 10. Rangjelző 12. Vendéglői lap 14. Becézett Ilona 15. Amper 16. A sugár jele 17. Görög tér 20. Régi 21. **Vízzs. 1. második verseskötete (1917)** 25. Csúf 27. Méter 28. Határozott névelő 29. Az alaphangsor harmadik hangja 30. Olasz autójelzés 31. Liter 32. Békéstarhos része! 33. **Vízzs. 1. harmadik kötet** 40. Állókép 41. Vissza: becézett Salamon 42. ... West amerikai színésznő keresztnéve 43. Kutya 44. Nitrogén vj. 46. **Vízzs. 1. első verseskötete (1913)** Férfi megszólítása 53. Kevert tag! 55. Romlott tojás 56. Nem egészen betyár! 57. Róni kezd! 58. **Vízzs. 1. műfordításainak gyűjteménye (1923)** 62. Dehogy! 63. Georg Simon ..., német fizikus, az ellenállás törvényszerűségének felismerője (1826) 65. Helyhatározó rag (ék. h.) 66. H-val az elején az egyik a Nagy-tavak közül 67. Kötőszó 68. **Vízzs. 1. utolsó verseskötete (1928).**

FÜGGŐLEGES: 1. Félig tiltás! 2. Nehézfém 3. Az alumínium nyersanyaga: ... föld 4. Hidrogén vj. 5. Ágazat egynemű betűi 6. A sugár jele 7. Összekeveredett pár! 8. Dehogy! 9. Nap, angolul 10. Cérnát készít 11. Felvigyázó 12. Félig ég! 13. **Vízzs. 1. édesapja (szobrász, 1858-ban született Simándon)** 18. Díszelőadás 19. **Vízzs. 1. szülővárosa** 22. Hangja imára szólítja az élőket, és elbúcsúztatja a halottakat 23. Gázlómadár 24. Kevert szín 26. Gyoroki utca: ... völgy 32. Tárgyrag 33. Amper 34. Újság, románul 35. Az ötödik parancsolat: Ne ...! 36. Félig-meddig ősapa! 37. Becézett Imre 38. Befejeződik 39. Végtelenül véreskező római császár! 44. Miből készült a ház alapja? 46. Felszereli a vonós hangszert 47. Függőzár 48. Sziszegni kezd! 49. Ezé a kettőé 50. Hangtalan nyak! 51. Azonos magánhangzók 54. Fát hasogatnak rajta 58. Ömleni kezd 59. Rianás kezdete! 60. Villó páratlan betűi 61. A labda a hálóba kerül (ék. h.) 64. Durva megszólítás 67. Római kettő 69. Kérdő szócska 70. Liter 71. Kálium vj. 72. Gramm.

1	2	3	4	5	6	7	8	9		10	11		12	13
14				15		16		17	18			19		20
21			22		23		24					25	26	
	27		28		29		30		31		32			
33	34	35		36		37		38		39		40		
	41					42				43	44			45
46					47		48		49			50	51	D
52			53	54			55				56			
57		58	59			60				61				62
63	64			65				66					67	
68			69				70					71		72

Áprilisi keresztrejtvényünk fő sorainak megfejtése:

Vízzsintes: 1. Ember az országút szélén 15. Üzenet haza 22. Wass Albert 36. Elvész a nyom 45. Jönnék!

Kövér Péter

A SVÁBBOGÁR ÉS A VÉN KURVA, AVAGY IVARÉRETTNEK LENNI A CEAUȘESCU-KORSZAKBAN

Az ünnepek előtt elmentem gyónni, hogy könynyítsek lelken. Mennyi szép emlék! Igyekeztem minden régi bűnömért vezekelni. Egyet sem akartam kihagyni. Letörölni őket, legyen hely az újaknak. Öröm volt őket újra végiggondolni! Felidéztem bűneimet, hogy melyiket is követném el megint legszívesebben – alig tudtam választani a bűnbeesés útján – a patyolat lelkeimmel. Ezek közül hadd mentsek meg a feledéstől egyet!

Azokat az időket különösen két dolog bonyolította. Az első már magában átkozottul bonyolult volt. Van, aki hallásból tudja csak, és akad olyan is, aki még emlékszik. A Ceaușescu-rendszerre utalok. De volt még egy másik zavaró körülmény is: ivarérettek lettünk!

Mindenféle zavaros gondolatok bántottak, keveredtek bennünk. Élni és halni hagyni! Két felkérésünk volt éppen. Az egyik, hogy lépünk be a kommunista pártba, a másik, hogy menjünk a pi... -zsamabuliba, Szalontára. A másodikat lájkoltam, mert akkorra már beleléptem valamibe, ahogy elnéztem a talpamat. Egyébként, ehhez az íráshoz képzelőerő kell, ha már nincs párttagsági könyved. Készülj fel! Felkészültél? Akkor kezdek!

A történet főszereplője – aki nélkül az egész elképzelhetetlen – nem más, mint maga Frityu! A Jóisten és még egy pár régi aradi a tanúm, hogy nem bántani akarom történetünk hőst... ellenkezőleg. Kiemelni szeretném hősi, eposzi mivoltát, mert Akhilleusz és Hektor óta ilyen nem volt Aradon.

Külsőre egészen normálisnak tűnt. Fizikailag inkább pozitívan lógatta ki a lólábat, húzása volt a lányoknál. Ezt úgy mondták akkoriban, hogy egy kampó pali volt. Tudatában volt, milyen hatása volt nagy bögölyszemének a tojókra, de emellett voltak még trükkjei is. Amikor láttuk, milyen jól működnék, megpróbáltuk utánozni őket, mi, a többiek is, de hiába. Nálunk nem jött be. Ezt be kellett látnunk. Az egyik – ez még ment volna –, hogy fordítva viselte a választékát, mert nagyon választékos egy kampó volt. A másik viszont utánozhatatlan volt. Képzeljük most el, hogy te vagy a tojó, és jön szemből a Frityu. Jön, jön és kifigyel.

Lelassítja a lépteit, beléd döfi hamiskás tekintetét, megpödrí penészes bajuszát, előre szegezi lófejét, és amikor melléd ér, csak néz a bögölyszemével és megáll. Tudatja, hogy akar valamit. Nyomatéku rád teszi a kezét. Pont ebben a pillanatban kiteszi az „echte”, szabadalmaztatott, tükör előtt begyakorolt Frityu-mosolyát, ami abból áll, hogy az állkapcsát előre nyomja (mandibularis progenia), fejét napszúrásosan kezdi ingatni, és egy természetellenes mély fejhangon azt mondja:

„Frityu vagyok! Ma van a szerencsenapod! Hogy hívnak, kicsike?” Mint a varangy a kígyó előtt! „Jössz? Gyere! Elmondom, milyen volt Algériában.” De a gesztus sokkal többet mond, mint a szavak tartalma.

Most őszintén, tedd a kezed a szívedre! Ez neked nem jutott volna eszedbe. Soha! Mármint ez az Algéria! Ez a szöveg. Miért pont Algéria? Ezt nem tudta senki. Miért volt ilyen titokzatos, bűvös hatása? Mert az volt. A lányok csak annyit mondtak, hogy: Ah!

Mondhatni, biztosra ment. Csak menni kellett vele, és már történtek is a dolgok. Első látásra szokványos, követhető dolgokra gondolok, de csak első látásra. Mert ami törvényszerűen történt, az soha sem volt törvényszerű, inkább abba ütköző. Sokadik látásra is. Aztán ember kellett hogy legyen a talpamon, hogy kiszabadítsam a slamasztikából. Talán ezért cipelt magával mindenhová, mert előre tudta, hogy gubanc lesz. Egy biztosan kizárt volt! Az unalom. Ezért is merem itt elmesélni neked az egészet. Vagy annak egy tört részét. Alapvetően nem gondolkoztunk sokat, mert sok választásunk nem maradt a taggal, ha már nem vittük be a pártba.

Tehát ott maradtam, hogy jelezte, lenne egy buli Szalontán. Van ott két kislány, szüli bulit rendeznek, kijönnek elénk az állomásra. Megbeszélte. Várnak. Csak bízzam rá. Pont ettől féltem.

„Hozom a komámat is. Komoly fiú. Doktor úr.” Ez hatott. Ő majd elmondja, milyen volt Algériában, a másik meg Doktor úr. Biztosra megyünk. A leánykák helyesek voltak. Egyformán öltözködtek. Vállig érő haj és harisnyacsizma, a kor divatja

szerint. Ha jól emlékszem, Cuci és Muci, vagy inkább fordítva. Már estefelé értünk oda, mondták, menjünk direkt a buliba. Ha akarunk, előtte még beugorhatunk Cucihoz (vagy fordítva), hogy felfrissíthessük magunkat a vonatozás után, esetleg egy pohár szódára. Egy perc az egész, és amúgy is útba esik. A buli után meg úgyis oda mehetünk aludni.

A házban sötét volt, mikor beléptünk, ezért meggyújtották a villanyt. Ami a szemünk elé tárt, olyat ritkán láttunk. A nappaliban a nagy ebédlőasztal kihúzva, megterítve. De hogy? Rogyásig. Monogramos damasztabrosz, ezüst eszcálg, herendi porcelán. Metszett kristálypokarak. Vizespohár, borospohár, söröspohár. Külön sorban likőrös- és pálinkáspoharak. Levesestál. Sült hús, főtt hús, rántott hús. Sós tészta, édes tészta, krémes tészta. Szóval a legszükségesebb ahhoz, hogy két városi ficsúr spontán felfrissítse magát. Amihez a háttérből ott mosolygott a mama, a nagymama és a tant mellett a szekrényi méretű papa is.

„Hát megjöttek a fiatalurak? Remélem, jól utaztak. Fáradjanak be szerény otthonunkba, doktor urak. Szabad megkínálnom ezzel a házi készítésű borral? Itt érik a lugason. Vagy inkább próbálják ki ezt a kisüstit. Ezt feltétlenül ki kell próbálni! Egyébként mi a maga apukája? A diólikőr az anyósom specialitása. Mondja csak, mennyi lesz a maga fizetése, ha befejezte az egyetemet? A linzert egyébként Cuci (vagy fordítva) sütötte, nagyon házias és szereti a gyerekeket. Hallom, szép autójuk van otthon, nem igaz? Koccintsunk már az érkezésükre. Örülök az ismeretségnek. Cuci meg Muci már rengeteget meséltek a doktor urakról. Mondhatjuk, ugye, az a pár év egyetem az már meglesz magától, nem igaz, doktor úr? Pálinkát vagy inkább bort?”

Frityu láthatóan élvezte a helyzetet, elégedetten pödört egyet penészes bajuszán, és elkapta a pálinkáspoharat. Én kezdtem felmérni, hogy ez megint egy olyan szituáció, amiért engem magával cipel, és már elkezdtem a stratégia kidolgozását.

„Ebből már csak egy üveg van, félretettem a Muci esküvőjére, ez a legjobb. Egyébként, a Muci szépen énekel, majd mindjárt elénekli Gounod-nak az *Ave Máriá*-ját. Na, még egy pohárkával? És nyújtotta a poharak legkisebbikét mint pálinkáspoharat.

„Nem, köszönöm, finom, de sok lesz. Nem élek vele.” – szerénykedett Frityu, aki úgy döntött, hogy jól neveltreeszi a figurát. A házigazda, aki-

nek acélos kézszorítása volt, éppen megkérte, mesélje már el, milyen volt Algériában, mikor mellé léptem, és megkérdeztem, merre van az illemhely.

„Itt van a kert végében.”

„Gyere, menjünk pisilni!” – szóltam Frityuhoz.

„De nekem nem kell pisilni!”

„Dehogynem kell! De még mennyire, hogy kell. Nagyon is kell, sürgősen”. És már toltam is kifelé a kertbe.

„Mi van? Mi van? Mi történt?”

„Hát te nem látod, mi zajlik itt? Bekapod a csallit, és véged! Jön a Lóhering-induló? Van már násznagyod? Mert én nem vállalom. Lángész! Inkább léptünk volna be a pártba!”

„Hát innen fúj a szél? Erre nem is gondoltam. És most mit csináljunk?”

Jó kérdés! Ő lép bele a csapdába (vagy a pártba), és utána meg mit csináljunk? Frityu volt a legnagyobb halász, vadász, bogarász a városban, mindig volt a zsebében valami horgászcsali, például gumi svábbogár, selyemhernyó meg ilyenek. A selyemhernyó attól volt különleges, hogy ha ráléptél, nem gyűrődött. Szorult helyzetünkől kiutat keresve rákérdeztem, van-e nála lóbogár.

„Hát persze! Tudod, hogy mindig van nálam svábbogár.”

„Akkor jó, mert most az kell sürgősen!”

„Hülye vagy? Mire kéne a svábbogár?”

„Figyelj! Visszamegyünk a nappaliba, és te fogsz egy svábbogarat a fehér monogramos damasztabroszon, utána meg felháborodunk, hogy micsoda ház ez!”

„Hú! Ez jó lesz. Így csináljuk!”

Ezzel visszasomfordáltunk a társasághoz, és Frityu azt mondta: „Na, jól van, akkor mégis kipróbálom azt a félretett pálinkát.” Nyújtották is felé a pálinkáspoharat. Rajtuk ne múljk!

„De nem ebből a gyűszűből!”, és elkapta a vizespoharat. Jól megtöltötte, és úgy hajtotta le, hogy el se vette a szájától.

„Húha! Ez nem semmi. A kurva anyját! Na, ebből még egyet”, és már lökte is az első után. A nagydarab, acélos kézfogású szekrényajtó csak nézett, hogy ez aztán a legény a gáton, de a mama meg a tant inkább csak gyanakvóan pislogtak. Valamilyen oknál fogva a mama különösen körülrajongta Frityut, és bizalmas pillantásokat lövellt felé. És a forгатókönyv szerint csak most jött a kegyelemdöfés. Mert Frityu odahúzott egy széket, elkaptott egy csirkecombot, megmártotta valami szószban, amivel jól leette magát, és azt mondta, hogy most úgy néz ki, mint egy disznó.

„Az biztos. Nemcsak az van, hogy úgy nézel ki, mint egy disznó, de még le is etted magad!”, egészítettem ki. Ekkor a bal kezével irtózatosan rácsapott az asztalra, hogy a tányérok a terítékből csak úgy táncoltak.

„Megvan! Elkaptam! Meg akart lógni, de elkaptam!” A többiek megkövülten nézték, mi történik.

„Elkapta a doktor úr?”

„El az anyja istenit!”

„De mit kapott el?”

„Hogyhogy mit? Hát a svábbogarat!” – és felemelte a kezét az agyoncsapott gumi svábbogárról a fehér abroszon.

„Jézusom, Máriám” – hangzott fel a halálra vált háziasszony sikolya. „Egy svábbogár az én házamban, a fehér abroszon? Pont most? Ezt a szégyent nem élem túl!”, sírta el magát.

„Egyet se tessék búsulni a kedves mamának. Itt nyüzsögnek ezek a nyavalyás svábok mindenütt. Biztosan a csillárról ugrott ide, de kicsináltam. Megdöglött! Takarítani kéne néha!”

„Máris hozom a lapátot, eltakarítom! Ezt a szégyent!”

„Á! Nem kell ide a lapát, elintézem én így.”

Ezzel letette a jobb kezéből a csirkecombot az abroszra, felemelte a bal kezét a döglött bogárról, és bekapta szőröstül-bőröstül, majd látványosan lenyelte, mint egy Sárkányölő Szent György!

„Nem volt rossz. Van még több? Na, most még egy pálinkát, hogy lemossam, mert kicsit sóltan!”

A buli maga rendben volt, különösebb komplikációk nélkül. Mert azt, hogy a daxlit bezártuk a lernibe, a macskát a kalickába, vagy hogy a falvédő mögé hánytunk, nem tekinthetjük annak.

Miután tényleg minden emberit elköveltünk azért, hogy ne tekintsenek partiképesnek, a jól végzett munka tudatával tértünk meg szálláshelyünkre, Muciékhoz. Emlékszem, a szobánkba be volt készítve egy tál mosdóvíz meg vászontörülköző. Eleresztettünk még egy-két poént. Máig nem dőlt el, és vita tárgyát képezi, melyikünk volt (én biztos nem), de hangos is volt meg bűdös is! Tisztességes úri ház volt. Délben kaptunk reggelit is, mielőtt elköszöntünk a háziaktól, megköszönve a vendéglátást. A házigazda elkönyvelte magában, hogy ezek talán mégsem voltak az igaziak, akármilyen doktor urak. A tant is keresztet vetett, de a mama még kikísért.

„Mondja, kedves Frityu! A maga apukája nem az öreg Frityu véletlenül? Mert ha az, csak annyit mondjon neki, hogy üdvözlí Knap Mancí!” – amivel sok mindent megmagyarázott.

A visszaúton újra átbeszéltük a történeteket, és megegyeztünk abban, hogy ez bizony knap volt. Amikor bementünk Frityuékhoz, az öregek éppen römiztek. Kérdezték, milyen volt Szalontán? Frityu erre csak azt mondta, hogy:

„Knap Mancí!”

„Micsoda?”

„Mondom, Knap Mancí!”

„Ja! Knap Mancí? Él még a vén kurva?” Ez volt ám a zsolidobás!

Czernák Dorottya grafikája

Grosz László

MÁJUSI BÖKIK

HÁREMHÖLGY

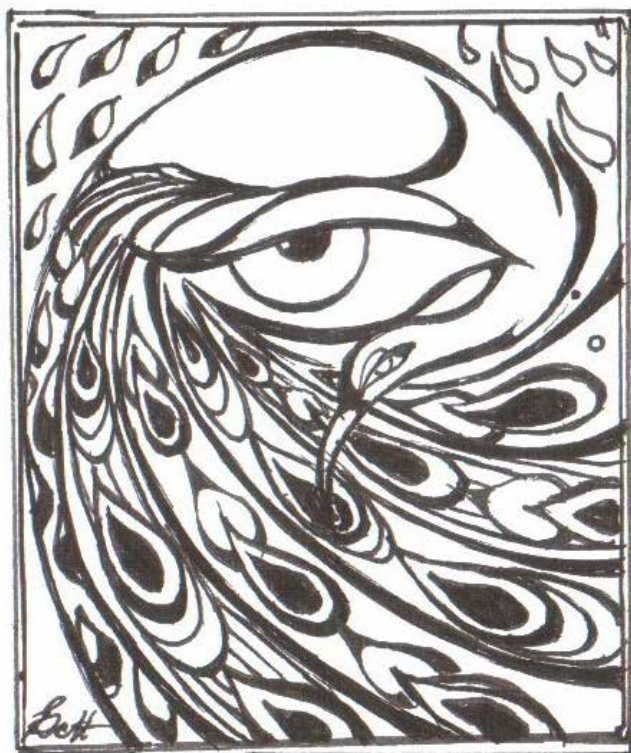
háremhölgyként lejttem táncom,
formás popóm jól riszálom,
lánggra gyújtva árva szívet –
s Ali basa ágyba vihet...

MEGÉRTŐ HAVER

míg odabent jót kúrtok,
eszek egy-két joghurtot...

VALLOMÁS

bár Te vagy az ideálom,
anyósomat ki nem állom!

Kett
Groza
János
grafikája

Szövétnek

Aradi Kulturális Szemle
XXII. évfolyam, 3. (124.) szám

Kiadja:

az Alma Mater Alapítvány, Arad

Postacím:

310085 Arad,

Str. Calvin nr. 22

Tel: +40/740-955132

+40/257-281140

E-mail: juhaszbela50@gmail.com

ISSN 1454 282 X

Főszerkesztő: Juhász Béla

Szerkesztőbizottság:

Fekete Réka, Kocsik Krisztina, Matekovits
Mihály, Pataky Lehel Zolt, Puskel Péter,
Rudolf Ágnes, Siska-Szabó Hajnalka,
Siska-Szabó Zoltán, Szilvágyi Zolt,
Ujj János

Lapadminisztráció és terjesztés:

Szász Eszter

Korrektúra, technikai szerkesztés:

Rudolf Ágnes

Képszerkesztés: Allerhand István

Rovatcím-grafikák:

Fritz Mihály, Kett Groza János,
Móré-Sághi Annamária

Címlapon: Díjátadás a ballagáson

(Juhász Alexandra felvétele)

A hátsó borítón: Virágzik az erdő

(Bodó Judit felvétele)

A terjesztésben együttműködnek:

Almási Vince, Bartók Mária, Britttich Erzsébet,
Czeglédi Judit, Erdélyi Ildikó, Gnantd János,
Koreck Aladár, Kori Edina, Molnár Andrea,
Piroska István, Szilvágyi Sándor, Tóth
Hajnalka, Tóthpál Renáta, Vágási Márta,
Zilahai András

Olvasóink a Szövétneket megtalálják a Jelen
könyvesboltban, valamint egyházainknál
és terjesztőinknél.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.

NYUGATI JELEN családod NAPILAPJA!

Az előfizetési feltételekről érdeklődjön a 0257-280-751-es telefonszámon.

A Szövétnek nonprofit jellegű,
alapítványi kiadvány, önkéntes
adományokból tartja fenn magát. A
szerkesztők, szerzők honorárium-
ban nem részesülnek, a jövőre vo-
natkozóan sem ígérhetünk, közö-
neten kívül, más elismerést.

**KERESSÉK, OLVASSÁK,
TÁMOGASSÁK
A SZÖVÉTNEKET!**

LAPZÁRTA

A következő, augusztusi számunk
lapzártája július 25.; a megjelenést
augusztus 20-ra tervezzük.

Köszönjük

Budai Tibor, Csáky Gabriella,
Csáky István, Czédly Piroska,
Erős Ildikó, Farkas Imre,
Garlati Andrea, Markovics Radmila,
Nagy István, Neusatz Ervin,
id. Novák György, ifj. Novák György,
Pintér István,
Retezár József (Sinter Stop Kft.),
ft. Sándor Tivadar

nagylelkű támogatását.

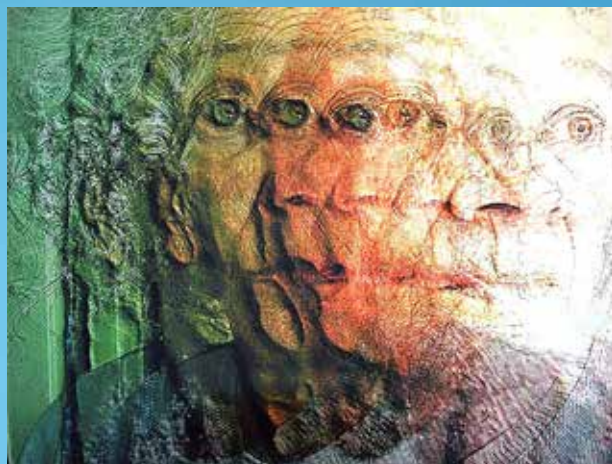
GYŐRFFY ÉVA VIRTUÁLIS PORTRÉI ARADON

*Itthon ünnepelte 87. születés-
napját a művésznő*

(Kurunczi Ferenc felvételei)

Tóth Árpád
A VÉN LIGETBEN

A vén ligetben jártunk mi ketten,
Aludt a tölgy, a hárs, a nyár;
Hozzám simult félőn, ijedten,
S éreztem: nem a régi már.
Sebten suhantunk, halk volt a hangunk,
S csendes volt a szívünk nagyon,
És mégis csókba forrt az ajkunk
Azon a sápadt alkonyon.

Kezéből a fűre, könnyesen, gyűrve
Lehullott egy csöpp csipke-rom,
Fehéren és halkán röpi le,
Akár egy elhervadt szirmom.
Szeme rám nézett kérdőn, búsan:
(Nincs búsabbb szem, mint aki kérde)
Ily szomorúan, ily koldúsan
Mért hívtuk egymást ide? Mért?

S mondta, hogy késő már az éj, s ő
Megy... mennie kell... s elfutott.
Hallottam haló zaját a lépcsőn,
S nem tudom, meddig álltam ott.
Aztán... le s fel jártam a parkban,
Mint aki valakire vár.
Gázolt a sarkam síró avarban,
S aludt a tölgy, a hárs, a nyár...